

Norrbottens
museum

Rapport 2017:13

BEBYGGELSE

Kulturmiljöinventering

Kunskapsunderlag om
kulturmiljövärden i Övertorneå
kommun

Norrbottens museum:
Erica Duvensjö,
Jennie Björklund

SAMMANFATTNING

Norrbottens museum genomförde sommaren och hösten 2017 en kulturmiljöinventering i Övertorneå kommun på uppdrag av Övertorneå kommun med bidrag från Länsstyrelsen. Syftet med kulturmiljöinventeringen var att skapa ett kunskapsunderlag för kommande planeringsarbete samt för att belysa de kulturmiljövärden som finns inom kommunen där den tidsmässiga gränsen för bebyggelsen är fastslagen kring 1960-tal eller senare. Kulturmiljöinventeringen innefattar totalt 26 byar samt Övertorneå centrum. Urvalet är baserat på den kommunala avgränsning som finns av den samlade bebyggelsen i kommunen.

Inventeringen visar på en vacker bygd med öppna och hävdade odlingslandskap, bevarade gårdsmiljöer, skogssjöar, ängslador och skogsbyar. Bebyggelsen är blandad, med allt från fyrbyggda gårdar i det öppna odlingslandskapet till moderna enfamiljshus där egnahemsbebyggelsen kan ses som något överrepresenterad. Gårdsbyggnaderna är på många äldre fastigheter väl bevarade och bör så förbli. Anledningen är att de, tillsammans med bostadshuset skapar ett sammanhang och en historisk koppling till det levnadssätt som format bygden - från den så livsviktiga djurhållningen med tillhörande stall och ladugård till de små anspråkslösa garage som kom att uppföras i och med bilens introducering i samhället. I detaljplan finns också ett antal skyddsvärda byggnader och områden i kommunen vilka främst återfinns i centrumkärnan.

Genom kulturmiljön skapas en förståelse för vårt ursprung och det är ett starkt fundament att bygga sin identitet på. Det är därför allas ansvar att skydda och vårda kulturmiljön, såväl landskapsbilden som byggnaderna.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	1
DEL 1.....	4
INLEDNING.....	4
Bakgrund	4
Syfte och mål.....	4
Avgränsning	4
Metod	4
Indelning	5
Tidigare inventeringar	5
KULTURMILJÖVÅRD I LAGSTIFTNINGEN.....	6
Skyddade byggnader i Övertorneå.....	8
RIKTLINJER VID KULTURMILJÖVÅRD OCH SAMHÄLLSPLANERING	9
Ängslador och gårdsbyggnader	9
Kommunens ansvar	11
ÖVERTORNEÅS HISTORIA	12
RIKTLINJER VID RENOVERING AV ENFAMILJSHUS.....	14
DEL 2	27
INVENTERING	27
Torneå älvdal.....	27
Aapua.....	29
Armasjärvi	31
Ekfors.....	33
Haapakylä.....	35
Hedenäset och Hietaniemi.....	37
Hirvijärvi	40
Juoksengi	42
Jänkisjärvi	45
Korva	47
Kuivakangas	49
Kukasjärvi.....	52
Koutojärvi.....	54
Niemis - Luppio	56

Matojärvi	58
Niskanpää.....	60
Olkamangi.....	62
Pello- Neistenkangas	64
Puostijärvi	67
Rantajärvi	69
Risudden.....	71
Ruskola	73
Siekasjärvi.....	75
Soukolojärvi	77
Svanstein	79
Ylinenjärvi	82
Övertorneå - Matarengi.....	84
REFERENSER.....	90
BILDFÖRTECKNING.....	91

DEL 1

INLEDNING

Bakgrund

Norrbottnens museum genomförde sommaren 2017 en kulturmiljöinventering i Övertorneå kommun på uppdrag av Övertorneå kommun med ekonomiskt bidrag från Länsstyrelsen. Fältarbetet utfördes av byggnadsantikvarierna Erica Duvensjö och Jenny Björklund. Rapporten skrevs av Erica Duvensjö.

Syfte och mål

Syftet med kulturmiljöinventeringen är att skapa ett kunskapsunderlag om kulturmiljövärden inom kommunen där den tidsmässiga gränsen är fastslagen kring 1960-tal eller senare. Under de senaste 30 åren har ett antal byggnadsinventeringar utförts i Övertorneå. Fokus har legat på den äldsta bebyggelsen vilket medfört att strukturer och sammanhang utelämnats. Mot bakgrund av detta lyfter denna kulturmiljöinventering fram, tolkar och värderar de kulturhistoriska karaktärsdrag, strukturer och värden som representeras i kommunen och blir därmed ett komplement till nuvarande Översiktsplan som antogs 2014-05-19. Målet med kulturmiljöinventeringen är att skapa ett verktyg som stödjer beslut inom utveckling och tillväxt i det kommunala planeringsarbetet samt utgöra ett kunskapsunderlag för bygglovshantering så kulturmiljön kan användas, bevaras och utvecklas i samklang med den lokala identiteten i ett framtida Övertorneå.

Avgränsning

Inventeringen innefattar totalt 26 byar samt Övertorneå centrum. Urvalet baseras, utifrån samtal med representanter från Övertorneå kommun, på den kommunala avgränsning som finns av den samlade bebyggelsen i kommunen.

Metod

Inventeringen baseras på arkivstudier av tidigare utförda inventeringar och rapporter. En fältinventering utfördes där värden och bebyggelse dokumenterades fotografiskt och skriftligt.

Indelning

Kulturmiljöinventeringen är uppdelad i två delar. Del 1 står som grund till del 2 och belyser lagstiftningen för kulturmiljöer och planering, Övertorneås historia samt riktlinjer vid kulturmiljövård och samhällsplanering. Del 1 avslutas med övergripande riktlinjer vid renovering av de bostadstyper som är vanligt förekommande i kommunen, från ca 1700–1960.

Del 2, inventeringen, har ett uppslag för varje by med övergripande information, kulturhistorisk värdering och rekommendationer för bebyggelsen. Här är den kulturhistoriska värderingen uppdelad i olika värden såsom byggnadshistoriskt värde, identitetsvärde, kontinuitetsvärde etc.

Tidigare inventeringar

Nedan presenteras ett urval av tidigare utförda inventeringar, dokumentationer och utredningar gällande Övertorneå kommun.

Åren 1981 -1991- Nordens Nildal. Kulturhistorisk utredning som underlag till kulturminnesvårdsprogram för Övertorneå kommun, Kaj och Margareta Bergman

År 1987 - Bebyggelseinventering, Lars-Gunnar Boman

År 1991 - Inventering av kulturhistorisk värdefulla byggnader i Övertorneå och dess närområde

År 1995 - Byggnadsinventering av Övertorneå socknar, Agneta Engström

År 2005 - Dokumentation av modern arkitektur i Norrbotten, Jennie Sjöholm

År 2008 - Modernismen i vardagen, en studie av modern bebyggelse inom ramen för "Det moderna samhällets kulturarv", Länsstyrelsen

År 2014 - Översiktsplan för Övertorneå kommun med inventering av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och kulturmiljöer i kommunen

KULTURMILJÖVÅRD I LAGSTIFTNINGEN

Kulturmiljövården skyddas främst genom MB- (miljöbalken), KML- (kulturmiljölagen) och PBL – (plan- och bygglagen). Nedan följer relevanta paragrafer som berör kulturmiljöer vid planläggning, bygglovsärenden och liknande:

Plan och bygglagen

PBL reglerar bestämmelser om planläggning och byggande.

1 kapitel 1 § - Syftet

Med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.

2 kap 6 §

Vid planläggning och i andra ärenden enligt denna lag ska bebyggelseområdets särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden skyddas. Ändringar och tillägg i bebyggelsen ska göras varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tillvaratas.

4 kap 15 §

I en detaljplan får kommunen bestämma omfattningen av kraven på:

1. bygglov enligt det som anges i 9 kap. 7 och 8 §§,
2. rivningslov enligt 9 kap. 10 § första stycket 1 och andra stycket, och
3. marklov enligt 9 kap. 11 och 12 §§.

4 kap 16 §

I en detaljplan får kommunen:

1. bestämma placering, utformning och utförande av byggnadsverk och tomter,
2. i fråga om byggnadsverk bestämma de preciserade krav som behövs för att följa kraven på varsamhet enligt 2 kap. 6 § tredje stycket och 8 kap. 17 och 18 §§,
3. bestämma om skydd för sådana särskilt värdefulla byggnadsverk, tomter, bebyggelseområden och allmänna platser som avses i 2 kap. 6 § tredje stycket och 8 kap. 13 §,
4. bestämma att byggnader som omfattas av förbudet mot förvanskning enligt 8 kap. 13 § inte får rivas, och
5. i fråga om andra ändringar av byggnader än tillbyggnader bestämma sådana krav på byggnadsverk som avses i 16 kap. 2 och 5 §§ och bestämma undantag från sådana krav. *Lag (2014:900)*.

4 kap 42 §

Med områdesbestämmelser får kommunen endast reglera

1. grunddragen för användningen av mark- och vattenområden för bebyggelse, fritidsanläggningar, kommunikationsleder och andra jämförliga ändamål, om det behövs för att säkerställa syftet med översiktsplanen eller för att tillgodose ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken,
2. användningen och utformningen av mark för gemensam användning,
3. största tillåtna byggnads- eller bruksarean för fritidshus och storleken på tomter för sådana hus,
4. omfattningen av kraven på bygglov enligt det som anges i 9 kap. 7 och 8 §§, rivningslov enligt 9 kap. 10 § första stycket 2 och marklov enligt 9 kap. 13 §, och
5. placering, utformning och utförande av byggnadsverk och tomter och i samband med det bestämma
  - a) om vegetation och markytans utformning och höjdläge inom sådana områden som avses i 9 kap. 13 § 1,
  - b) om skyddsanordningar för att motverka sådana störningar från omgivningen som avses i 12 § 1, och
  - c) i frågor som avses i 16 § 2, 4 och 5.

I samband med en reglering enligt första stycket 2 eller 5 får kommunen även reglera skydd för sådana särskilt värdefulla byggnadsverk, tomter och bebyggelseområden som avses i 2 kap. 6 § tredje stycket och 8 kap. 13 § samt för sådan mark för gemensam användning som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt. *Lag (2014:900)*.

8 kap 13 §

En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas.

8 kap 14 §

Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

Miljöbalken

1 Kap 1 § - Syftet

Bestämmelserna i denna balk syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En sådan utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl.

3 kap 6 §

Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.

Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövärden eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

4 kap 1 §

De områden som anges i 2-8 §§ är, med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena, i sin helhet av riksintresse. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma till stånd endast om

1. det inte möter något hinder enligt 2-8 §§ och
2. det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden.

Bestämmelserna i första stycket 2 och i 2-6 §§ utgör inte hinder för utvecklingen av befintliga tätorter eller av det lokala näringslivet eller för utförandet av anläggningar som behövs för totalförsvaret. Om det finns särskilda skäl utgör bestämmelserna inte heller hinder för anläggningar för utvinning av sådana fyndigheter av ämnen eller material som avses i 3 kap. 7 § andra stycket. *Lag (2001:437)*.

Kulturmiljölagen

1 kap 1 § - Syftet

Bestämmelserna i denna lag syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. *Lag (2013:548)*.

2 Kap: Fornlämningar, **3 Kap:** Byggnadsminnen, **4 Kap:** Kyrkliga kulturminnen

Skyddade byggnader i Övertorneå

En byggnad, ett område eller en anläggning kan i detaljplan skyddas enligt nedstående skyddsbestämmelser:

R	Rivningsförbud
K	Varsamhet. Bibehållet utseende där ex dörrar, fönster etc. ersätts likt originalet
q	Särskilt värdefull bebyggelse som omfattas av PBL 3 kap 12§.
q1	Kulturhistoriskt värdefull byggnad. Byggnadens exteriör, fasadmaterial, färg och form skall bibehållas. Byggnaden får inte rivas
q2	Byggnaden får inte rivas
Q	Användning anpassad till bebyggelsens kulturvärde

I Övertorneå finns ett antal skyddade byggnader och områden som i detaljplan kategoriserats enligt ovanstående skyddsbestämmelser:

Koivukylä 7:17,

Prästgården i Hedenäset, innehar skydd q1 och q2 enl. detaljplan från 1996-07-04

Övertorneå Prästgård 1:1

Prästgården innehar skydd q1 enl. detaljplan från 2004-07-28

Torneusgården Matarengi 15:5

Byggnaderna skyddas av q1 och q2.

Marken är kulturreservat och skyddas av Q och q enl. detaljplan från 2001-07-16

Torneusgården Matarengi 6:15

Byggnaderna skyddas av q, q1 och q2. Marken är kulturreservat och skyddas av Q enl. detaljplan från 2001-07-16

Matarengi 40:3

Biblioteket på Tornedalens folkhögskola, skyddas av Q, q, q1 och q2 enl. detaljplan från 2001-07-16

Matarengi, Kvarteret Rektorn

Kvarteret skyddas av q2 enl. detaljplan från 2001-07-16

Kyrkor

De kyrkor som i Övertorneå socken uppfördes före 1940 skyddas av KML 4 kap

RIKTLINJER VID KULTURMILJÖVÅRD OCH SAMHÄLLSPLANERING

Torneå älvdal finns med i Norrbottens kulturmiljöprogram 2010 - 2020 med motiveringen: *”Området i Torne älvdal är komplext och innehåller ett välbevarat odlingslandskap med tusenåriga anor, välbevarade bystrukturer, gårdsgrupper och byggnader. Övertorneå kyrka från 1730-talet ligger i en väl sammanhållen kyrkomiljö med klockstapel och kyrkogård med rötter i 1600-talet. Allt detta sammantaget ger Torne älvdal ett högt kulturhistoriskt värde.”* Älvdalen med anor från stenåldern har därmed ett högt kulturhistoriskt värde. Ur kulturmiljösynpunkt är den riksintressant med en sträckning från Svanstein i norr till Potila i söder. Med skogar, älvsdeltan, holmar, strandängar, odlingslandskap och äldre orörda gårdsmiljöer är området unikt och formar karaktärsdragen för byarnas landskapsbild. Varje by har sin specifika landskapsstruktur där stor hänsyn bör tas till de element som utgör kulturmiljön. Övertorneå kommun har också ett antal fornvårdsobjekt. Nämnvärda sådana är bland annat Kyrkudden i Hedenäset med tillhörande marknadsplats, Svansteins bruk med jordbrukslämningar från 1753 - 1803, området Sorva-Pello med cirka 30 boplatsvallar och 4 boplatsgropar samt gravar och försvarsanläggning. Med bakgrund av landskapselement och fornvårdsobjekt bör nybyggnation och förtätning därmed bara ske i befintliga bostadsområden eller förläggas med närhet till skogsbryn eller andra landskapselement, detta för att inte inskränka på den karaktärsbundna kulturmiljön.

Ängslador och gårdsbyggnader

På holmar och jordbruksmarker runt om i kommunen står ängslador som ett resultat av äldre tiders kreaturshållning. Från tidig medeltid till mitten av 1950-talet andra världskriget dominerade kreaturshållningen bygdens landskapsutveckling och ängsladorna har därför en mycket lång tradition med storhetstid mellan 1840 - 1940. Dagens hot mot ladulandskapet utgörs främst av den moderna jordbruksdriftens effektivisering där ladornas placering på åkrarna försvårar brukandet. Att de därtill inte längre nyttjas och i förlängningen rivs skyndar på ladornas bortfall. Till följd av detta är restaureringsåtgärder viktiga för att inte bryta det samband som finns mellan byggnaden och landskapet.

Då merparten av Övertorneås bebyggelse har sina rötter i 1900-talet utgör de äldre gårdarna en minoritet, vilket försvårar förståelsen för, och bevarandet av, de förr så enhetliga bostadsmiljöerna. Alla byggnader är således en viktig pusselbit i gårdsbilden, men också i den lokala kulturmiljön - från aittor, ladugårdar, äldre garagebyggnader och ängslador till Tornedalsgårdar och egnahemshus. Det är därför viktigt att värna om sammanhanget mellan de äldre gårdsmiljöerna och den omgivande kulturmiljön.

Hotet mot gårdsbyggnader utgörs främst av oaktsamma och hårda utgallringar samt förtätning av miljön kring äldre fastigheter. Genom dessa handlingar tas gårdar och gårdsmiljöer snabbt ur sitt sammanhang och den kulturhistoriska kopplingen kan gå förlorad. Om en byggsten försvinner eller området förtätas förändras därmed byns karaktär. Genom hård och oaktsam renovering, utan tanke på byggnadens arkitektoniska stil kan historiska särdrag lätt bytas ut mot förfulande stilelement. Ytterdörrar och fönster är exempel på byggnadsdetaljer som kan förvanska en byggnads karaktär vid en felaktig renovering. Tilläggsisolering utifrån är en annan aspekt som förändrar de exteriöra proportionerna om fönsterbågarna inte flyttas ut i liv med fasaden eller om stilelement byggs in i panelen. En grundregel för en lyckad renovering är därmed att använda samma material och tekniker som när huset byggdes för att bevara kulturvärdena. Ny bebyggelse bör anamma de lokala byggtraditionerna, ofta med östliga influenser som är unikt för Tornedalen. Ny bebyggelse bör inte heller förläggas till områden som negativt påverkar på kulturmiljö- och landskapsvård.

Kommunens ansvar

PBL är ett viktigt verktyg för att skydda byggelsen mot förvanskning och rivning. Genom rätt användning erhåller kulturmiljön och byggnaderna ett bra skydd oavsett byggår, något som bör beaktas vid varje planändring och bygglov.

Förutom PBL finns också Kulturmiljölagen vilket **1 kap 1 §** lyder: *Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön. Ansvaret för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas. Bestämmelserna i denna lag syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. Lag (2013:548).*

Genom kulturmiljön skapas en förståelse för vårt ursprung och ur detta byggs identiteten. Det är därför allas ansvar att skydda och vårda kulturmiljön i kommunen, såväl landskapsbilden som byggnaderna.

Riktlinjer och intentioner bör också skapas för kommunens fastighetsbestånd för att vid bygglov eller andra förändrande handlingar kunna värna om byggnadens kulturhistoriska särprägel och dess närmiljö. Kommunen bör även aktivt arbeta med kunskapsförmedling till fastighetsägare om dennes ansvar och skyldigheter förknippade med byggnadens specifika stilepok. För en inblick i olika byggnadsepoker och arkitekturstilar som representeras i Övertorneå redovisas längre fram i dokumentet några av de vanligast förekommande byggnadstyperna i kommunen.

Historiskt har Övertorneå kommun varit bebyggd med gårdar och fastigheter i en eller två våningsplan. Detta bör beaktas vid nybyggnation av flerfamiljshus om byggnaden planeras bli hög. Risken kan bli att kulturmiljön och landskapet då underkastar sig den massiva byggnadskroppen om den placeras solitär i landskapet. Med bakgrund av detta bör höga byggnader därmed placeras i områden där likvärdiga byggnader redan förekommer. Stor hänsyn bör även tas till det öppna kulturlandskapet med ängar, holmar och odlingslandskap. Nybyggnation och förtätning bör endast ske i befintliga bostadsområden eller förläggas i närhet till skogsbyn eller andra landskapselement.

Alla planer som utstakas och alla byggnader som uppförs speglar vår tids samhällsutveckling. Därför är det viktigt att den långsiktiga planeringen tar hänsyn till kulturmiljön i Övertorneå så att även nästkommande generationer får ta del av kulturarvet.

Figur 1. Äng i Haapakylä

ÖVERTORNEÅS HISTORIA

Förhistoria

Under järnålder såg Övertorneå dagens ljus och kring 1200 fanns troligen fast bebyggelse mellan Övertorneå och Korva, och kanske även i Juoksengiområdet.¹ Under 1300-talet kom sedan en marknadsplats att uppföras vid platsen för nuvarande kyrka i Hitaniemi.² Området kom att bli en viktig mötesplats under 300 år innan den övergavs under 1600-talet efter en ödesdiger brand. Rester av platsen finns att beskåda invid kyrkan i Hietaniemi.³

1600 & 1700-tal

Bebyggelsen i Tornedalen kom att utgöras av ett antal större byar med tjugo eller fler hemman och dess geografiska förläggning var ett resultat av fiskets och boskapsskötselns roll som huvudnäring. Gårdarna sågs som enskilda fastigheter där odlingsmarkerna, som var oregelbundna och små, var en följd av jordbrukstekniken spadbruket, och inte av ägandeförhållanden som var vanligt vid den tiden. Tekniken kom att existera ända in till mitten av 1800-talet.⁴

Nybyggen uppfördes inte bara under denna tid utmed älven, nu tillkom också de så kallade skogsbyarna. Genom att bryta ny odlingsmark där man tidigare bara ägnat sig åt fiske i skogssjöar, drivit boskap på sommarbete och bränt tjära bildades nya skogsbyar istället. Det kan dock nämnas att många skogsbyar hade lång historia som tusenåriga boplatser.⁵

Vid denna tid, under början av 1600-talet, var Särkilax kapell en viktig mötesplats. Med sin plats vid Haapakylä norr om Övertorneå var kapellet med kringliggande område en viktig knutpunkt. Särkilax kom att bli det första inlandskapellet i Norrbotten.⁶ När kapellet förstördes av vårfloden år 1617⁷ uppfördes en ny kyrka i Matarengi som numera är kommuncentrum. Detta medförde att centrumfokus kom att flytta några kilometer söderut.⁸

Figur 2. Nybygge © Norrbottens museum

¹ Norrbottens kulturmiljöprogram 2010-2020, sid 30

² Bergman Margareta & Kaj, Nordens Nildal, 1981-1991, sid 68

³ Heikkilä Sven, Gränsbygd, 2004, sid 214

⁴ Stefan Höglin, Agrar landskapsanalys för Norrbottens län, 1998, sid 15

⁵ Bergman, Nordens Nildal, sid 130

⁶ Norrbottens kulturmiljöprogram 2010-2020, sid 30

⁷ Antti Petter, Särkilax och kyrkan som försvann, 2017, sid 17

⁸ Norrbottens kulturmiljöprogram 2010-2020, sid 30

1800-tal

Under 1800-talet kom många gårdar att flyttas, då främst vid två olika perioder. Dels vid sekelskiftet 17-1800 då gårdar som låg på holmar i älven kom att flyttas till fastlandet och bli en del av strandradbyarna, dels vid de hemmansklyvningar som genomfördes under 1870-talet. Vissa byar kom då att förändras mer än andra. En by som förändrades avsevärt är Kuivakangas, där flera gårdar flyttades till närliggande Poikkijärvi. Under seklet kom även torp och småbruk att byggas upp i utkanterna av byarna. Ett exempel är Luppio där torpgrunder finns i hela området.

1800-talet var inte bara ett sekel där byastrukturen förtätades. Nu tillkom också de så kallade suveränitetsholmarna som ett resultat av delningen mellan Sverige och Ryssland vid kriget 1808-1809.⁹

1900-tal

Förtätningen av byarna fortsatte under början av 1900-talet. Enfamiljshusen kom att uppföras i de luckor som uppkommit mellan bondesönernas hemmansklyvningar. Juoksengi, Svanstein och Pello är byar som utvecklats och blomstrat som ett resultat av enfamiljsboendet.¹⁰

Under 1920-talet tillkom många samhällsnyttiga byggnader såsom skolhem, sanatorium och affärslokaler. Det var också under denna tid och ca 30 år framöver som den huvudsakliga expansionen skedde i Övertorneå. Då utökades både handelsektorn och småindustrin.¹¹

Den första byggnadsplanen kom att fastställas år 1936¹² och 1969 slogs kommunerna Övertorneå och Hietaniemi ihop och bildades en gemensam kommun med Övertorneå som centralort.¹³

Figur 3. Utsikt över Bäckeäsa år 1931 © Norrbottens Museum

⁹ Norrbottens kulturmiljöprogram 2010-2020, sid 30

¹⁰ Bergman, Nordens Nildal, sid 162-163

¹¹ Thelin Bertil Aro Jeanette, Modernismen i vardagen, 2008, sid 70

¹² Norrbottens kulturmiljöprogram 2010-2020, sid 24

¹³ Översiktsplan Övertorneå, sid 25

RIKTLINJER VID RENOVERING AV ENFAMILJSHUS

Arkitekturhistoria förenklar ofta arkitekturstilar i tidsenliga stilar, så som 1910-tals- eller 1930-talsarkitektur. I verkligheten överlappar dock stilelement och stilströmningar ofta varandra under en längre tid och därför kan det vara vanskligt att dela in bebyggelsen i allt för hårda fack. Trots detta är det ändå viktigt att belysa de byggnadstyper som förekommer i Övertorneå för att kunna skapa riktlinjer vid renovering och restaurering. Nedan följer en presentation av vanligt förekommande bostadstyper i kommunen. Det bör dock understrykas att råden är av allmän karaktär.

Den nordsvenska gårdstypen i Tornedalen

Den kringbyggda gården i Tornedalen har sina rötter i 1500- och 1600-talets storbondekultur och var, likt den så kallade nordsvenska gårdstypen, byggd i en fyrkant runt ett tun med närhet till den spadbrukande tegnen vid fastigheten. Gården uppfördes i närhet till älven, dåtidens farled. Loftboden med sina två våningar och portliderport utgjorde en av gårdens fyra sidor och placerades parallellt med älven. Resterande sidor utgjordes av ett härbre "aittan", stall och ladugård. Pörtebyggnaden utgjorde gårdens fjärde sida och kunde, beroende på de andra byggnadernas placering på gården, placeras vinkelrätt med pörtet mot älven.

Skillnaden mellan den fyrbyggda gården i Tornedalen och den nordsvenska gården är framför allt att den senare bara gav hästen tillträde till gårdsplanen. Gårdarna i Tornedalen hade både stall och ladugård som en integrerad del av gårdsplanen.

Stildrag

Den nordsvenska gårdstypen har byggnader samlade runt ett fyrkantigt tun. Pörtebyggnaden kan utgöras av en s.k. Tornedalsgård som till skillnad från de allmänt förekommande parstugorna och framkammarsstugorna, de s.k. Norrbottensgårdarna, är större och ståtligare i sin byggnadskropp. Resten av gårdsbyggnaderna runt tunet är mer lågmälda i sin framtoning.

Representativt objekt

Figur 4. Koivukylä 12:2

Rekommendationer

Då den nordsvenska gården har fler än en byggnad integrerad i gårdsgruppen skiljer sig riktlinjerna åt beroende på vilken byggnad som åsyftas. Återfinns en Tornedalsgård eller parstuga i gårdsgruppen, se rekommendationer för dessa byggnadstyper under respektive kategori.

Finns **portlider, aittor, härbren, stall** etc gäller följande:

Fasad: Är fasaden aldrig brädslagen eller målad bör detta fortsättningsvis gälla. I annat fall bör fasaden målas med en röd slamfärg.

Snickerier: Målas med linoljefärg i en vit eller bruten vit kulör alt med röd slamfärg.

Fönster och dörrar med tillhörande foder: Målas med linoljefärg. Har dörrbladet tjärats bör denna färgtyp bibehållas vid en renovering.

Takbeklädnad: Pannplåt, sticktak eller vedtak.

Övrigt: Tilläggsisolering av redan brädslagen byggnad kan göras både in- och utifrån. Viktigt är att vid isolering utifrån flytta ut fönstren i liv med fasaden så inte gapande hål bildas i fasaden. Är byggnaden inte brädslagen bör tilläggsisolering istället ske inifrån.

Figur 5. Portlider Matarengi 68:1.

Figur 6. Vasaittor Risudden.

Figur 7. Gårdsbyggnader Kuivakangas 37:6

Tornedalsgården

Under första hälften av 1800-talet började präster och köpmän klä sina mangårdsbyggnader i en finsk-rysk herrgårds- och trästadsstil. Under den senare delen av seklet spred sig denna arkitekturstil, som följd av en högkonjunktur, även till bönderna. De boningshus som då anammade det nya modet kom att kallas Tornedalsgårdar.

Stildrag

Pörtebyggnaden, den så kallade Tornedalsgården är större än norrbottensgårdarna med sin storlek på 8 x 20 meter. Med klassicerande fönster- och dörrömfattningar samt knutar inklädda med horisontellt placerade brädor samt kraftigt markerad och inbyggd takfotslist utgör de, ur ett svenskt perspektiv, en mycket unik arkitekturstil.

Rekommendationer

Fasad: Bred liggande spåntpanel, målas med linoljefärg i ljus kulör.

Snickerier: Målas med linoljefärg i en avvikande mörkare kulör, ex rödbrun.

Fönster: Korspostfönster med eller utan spröjs. Målas med linoljefärg exempelvis i en vit, röd eller brun kulör.

Ytterdörr: Pardörr i trä målas med linoljefärg i en ljus eller mörk kulör.

Takbeklädnad: Pannplåt, takpapp.

Övrigt: Verandorna är rikt utsmyckade med klassicistiska förtecken. Tillsammans med de ofta rikt utsmyckade fasaderna bör därför Tornedalsgården tilläggsisoleras inifrån. I annat fall bör dekorationer och utsmyckningar monteras likt originalet vid en tilläggsisolering utifrån.

Representativa objekt

Figur 8 Tornedalsgård Matarengi 28:1

Figur 9 Tornedalsgård Matarengi 61:9

Parstugan

Parstugan hör det gamla bondesamhället till och utgjorde bostadshuset på gården, men kom att nedgraderas om en ny pörtebyggnad uppfördes på fastigheten.

Stildrag

Parstugan var från början omålad och panellös, men kom att panelslås och bemålas med röd slamfärg under slutet av 1800 och början av 1900-talet. Snickerierna var mer återhållsamma med sina ljusa nyanser till skillnad från Tornedalsgårdarnas rikt dekorerade listverk och mörka färgsättning.

Rekommendationer

Fasad: Stående locklistpanel, målas med röd slamfärg.

Snickerier: Målas med linoljefärg i en bruten eller helt vit kulör.

Fönster: Korspostfönster med eller utan spröjs. Målas med linoljefärg i samma kulör som övriga snickerier alternativt ockragul eller kromoxidgrön.

Ytterdörr: Pardörr som målas med linoljefärg i samma kulör som övriga snickerier, men kan också målas i exempelvis en ockragul kulör.

Takbeklädnad: Pannplåt, takpapp.

Övrigt: Verandorna är utsmyckade med klassicistiska förtecken. Balkonger förekommer inte. Tilläggsisolering kan göras både in- och utifrån. Viktigt är att vid isolering utifrån flytta ut fönstren i liv så att inte gapande hål bildas i fasaden.

Representativa objekt

Figur 10. Bra exempel på fönsterbyte, Juoksengi 17:4

Figur 11. Parstuga Matojärvi 5:1

Funktionalism

Med Stockholmsutställningen 1930 kom den nya funktionalistiska synen på både arkitektur och samhällsplanering att få sitt stora genombrott. Funktion och form gick nu hand i hand och nyckelorden blev saklighet och enkelhet. Den funktionalistiska arkitekturen levde sida vid sida med egnahemsbostäder och folkhemsbebyggelsen, men hade egen särpräglad stil.

Stildrag

Funktionalismens arkitektur definieras som enkel med få utsmyckningar, släta fasader och lådaktiga huskroppar. Varje byggnad kom nu att födas ur funktionen och fönster placerades gärna asymmetriskt med hänsyn till ljusets rörelse inomhus.

Rekommendationer

Fasad: Träfasad av stående locklistpanel, spontad liggande panel alternativt slätputade fasader eller eternit. Fasaderna målas i ljusa kulörer såsom grått, gult, vitt eller liknande.

Snickerier: Målas med linoljefärg i en vit, brun eller grön kulör.

Fönster: Fönstren utgörs av tvålufts-, perspektiv- eller runda fönster. Bemålas med linoljefärg i en vit alternativt grön, brun eller röd kulör.

Ytterdörr: Enkelt utformad, ibland med fönsterdel. Ekdörrar fernissas, resterande dörrtyper målas med linoljefärg i en grön, vit eller brun kulör.

Takbeklädnad: De platta eller flacka pyramidtaken är täckta med plåt, takpapp eller tegel.

Övrigt: Balkongerna har ofta finkorrugerad plåt med inslag av smidesjärn. Entrén är enkelt utformad med räcken i smide, järn eller stål som målas i en grön, grå eller vit kulör. Ett enklare skärmtak på smideskonstruktioner kan utgöra entrétaket och entrétrappan kan utgöras av betong.

Tilläggsisolering kan göras både in- och utifrån. Viktigt är att vid isolering utifrån flytta ut fönstren i liv så att det inte bildas gapande hål.

Ett funktionalistiskt hus bör vara enkelt utformat utan dekorativa element.

Representativa objekt

Figur 12. Funktionalistisk byggnadskropp. Kuivakangas 20:12

Figur 13. Funktionalistisk byggnadskropp, undantaget verandan. Kuivakangas 26:12

Egnahemsbostäder och folkhemsbebyggelsen

Med det nya lånesystemet år 1933, vilket underlättade för egendomslösa att uppföra ett eget bostadshus efter en standardiserad planritning, uppfördes många bostäder runt om i Sverige och då främst för barnfamiljer med låga inkomster.

Ofta var de kataloghus eller hus uppförda efter speciella planritningar där köket placerades i söder och sovrummen i norr. Precis som i de funktionalistiska bostadshusen var det funktionen av rummen som styrde fönstersättningen vilket kunde resultera i en något asymmetrisk fönsterplacering.

Vid efterkrigstiden fanns behov av ett mindre garage. Detta kunde byggas fristående på gården alternativt inrymmas i bostadshusets källare. Det senare resulterade i en hög hussockel.

Till bostadshuset på landet kunde också en ladugård uppföras då avsikten var att hemmansägaren också skulle driva jordbruk.

Stildrag

Enkelhet var ledordet då resurserna var begränsade. Trots det kunde byggmästarna gärna addera stilfulla tillägg i fasad och karaktär. Vissa bostadshus i Övertorneå fick också äldre stildrag som anknöt till den klassiska tornedalsarkitekturen såsom inskjutande takfotslistor samt liggande panel.

Fasadmaterialet var skiftande och det förekom både tegel, puts, locklistpanel och eternit. Snickerier, såsom exempelvis fönsteromfattningar, var ofta obefintliga i början av perioden men kom senare att föras med enkla omfattningar.

Omkring 1940–50 standardiserades snickeriprocessen vilket medförde att variationen på exempelvis fönstertyper minskade. Samtidigt gjorde regelstommarna sitt inträde och ersatte timmerstommen under 1940-talet.

Rekommendationer

Fasad: Trä, puts, tegel eller eternit. Träfasad av stående locklistpanel målad röd slamfärg eller med linoljefärg i ljusa kulörer såsom ljusgrått, ljusgult etc. Är byggnaden från 1940-talet och framåt kan fasaderna målas i en kraftigare kulör såsom mörkgrön, ockragul eller exempelvis mörkgrå.

De putsade fasaderna målas med lämplig färgtyp utan iblandning av akrylat i ljusa pastelliknande kulörer såsom beige, vitt och grönt.

Detaljerna är få och formspråket enkelt. Dock förekommer äldre stildrag såsom inskjutande takfotslistor likt Tornedalsgårdarnas listverk.

Snickerier: Fasadsnickerierna på slamfärgsröda hus samt på de bostadshusen med kraftigare fasadkulör bör målas vita. I annat fall gäller ton i ton med fasaden alt. nyanser något mörkare än fasadkulören. Snickerier på putsade fasader är obefintliga.

Fönster: Fönster i äldre typer av bostäder utgörs av flaggfönster eller korspostfönster med eller utan spröjs. Bemålas med linoljefärg i en vit kulör.

Är bostadshuset uppfört senare, omkring ca 1940–50-talet kan de utgöras av tvåluftsfönster med mittpost. Partier med flera en- och tvåluftsfönster bredvid varandra förekommer också. Bemålas med linoljefärg i en vit alt grön, brun eller röd kulör.

Ytterdörr: Dörrar i äldre typer av bostäder utgörs av en fernissad enkeldörr med fönsterparti. Är bostadshuset uppfört senare, omkring ca 1940–50 kan den vara beklädd med dekorlist eller

enkel karosseripanel och med ett rektangulärt glasparti med genomsiktligt glas. Dörrarna är här också två till antalet - en yttre och en inre dörr där den senare fungerar som extra isolering. Bägge monteras i en dubbelkarm vilket medför att det yttre dörrbladet får en något utskjutande placering på fasaden.

Ekdörrar fernissas, resterande målas med linoljefärg i en brun kulör.

Takbeklädnad: Papp, tegel eller pannplåt som kan målas grönt, rött eller grått.

Övrigt: Verandor och balkonger i äldre typer av bostäder utgörs av trä eller metall och är av rak och enkel karaktär.

Entrén i bostadshus uppfört senare, omkring ca 1940–50 är enkelt utformad med smidesplattjärn- eller rundjärnsräcke. Räckena har vertikalt stående järn. Allt målas i en svart eller grå kulör. Entrétrappan utgörs av betong.

Ett enklare skärmtak som endast täcker vilplanet vilar på enkla smideskonstruktioner.

Tilläggsisolering kan göras både in- och utifrån. Viktigt är att vid isolering utifrån flytta ut fönstren så att inte gapande hål bildas.

Äldre garage och ladugårdar är mycket värdefulla ur kulturmiljösynpunkt. Dessa bör bevaras för att upprätthålla det sammanhang och historiska koppling som finns mellan bostad och gårdsbyggnad.

Representativa objekt

Figur 14. Egnahem med källargarage. Krookskavägen i Övertorneå

Figur 15. Egnahemsbebyggelse, Björkvägen Turovaara

Figur 16. Egnahemsbostad, Soulokojärvi

Figur 17. Inskjutande takfotslist, Kuivakangas 27:6

Figur 18. Gårdsbyggnad, Matarengi 7:5

1950-talets nya bostadsarkitektur

Under 1950-talet föddes en ny arkitekturstil. Med förebilder från USA och den modernistiska stilen som föddes innan kriget fick många av de friliggande bostadshusen en ny och spännande utformning. Det traditionella stugidealet fick ge vika för fria former och nytänkande volymer.

Stildrag

Byggnadskropparna kom att förskjutas, asymmetriska flacka sadel- eller pulpettak och tegelfasader i kombination med puts eller trä blev ett vanligt inslag. Sockeln var markerad som på ett sätt kom att lyfta själva bostadshuset från den omgivande marken.

Balkongerna var små och franska fönster med smidesräcken blev på modet, så även glasbetongen som kom att användas vid entrédörrar och källarfönster. Även om mycket nytt tillfördes i arkitekturen kom vissa material att kvarstå. Det gällde främst ek och kopparplåt som brukades i yttre detaljer.

Under denna period introducerades också kedjehusen.

Rekommendationer

Fasad: Fasadmaterialen är främst trä, puts, tegel och eternit. Dessa kan sedan kombineras för att skapa spännande fasaduttryck.

Träfasader målas med linoljefärg i ljusa pastellfärger alt i en faluröd kulör.

De putsade fasaderna målas med lämplig färgtyp utan iblandning av akrylat. Kulörerna är mustiga, men kan också vara dämpade i sin framtoning såsom gul eller grå.

Tegelfasader är i rött eller gult tegel.

Snickerier: På träfasader målas snickerierna i samma kulör som fasaden.

På putsade fasader i mustiga färger målas snickerierna i en vit kulör. Saknas traditionella snickerier helt bör inte knutar och foder markeras alls.

Röda tegelfasader kombineras med vita snickerier, gula fasader med bruna snickerier.

Fönster: Fönstren utgörs främst av tvåluft, men det förekommer också rombiska-, sex- eller åttakantiga fönster, pivå utan spröjs samt det asymmetriska fönstret med ena bågen betydligt smalare än den andra. Även utskjutande fönster med putsomfattning förekommer.

Fönstren målas mörka, exempelvis bruna alt vita.

Ytterdörr: Enkeldörr i ek alt slät dörr i furu och lamellträ med en beklädnad av oljad teakfanér alt lackad karrosseripanel av ek. Dörrmotiven är geometriska motiv såsom romber, förskjutna rektanglar etc. Någon enkel dekorlist eller karrosseripanel kan också förekomma.

Dörrrens glasparti har en oregelbunden form med glasningslist av ek.

Listverken runt ytterdörren kan utgöras av tegel.

Takbeklädnad: Tegel eller bandfalsad plåt.

Övrigt: Entrén är enkelt utformad med smidesräcke. Räckena har lekfullt vertikalt stående järn. Entrétrappan utgörs av betong eller natursten.

Ibland saknar entrén ett fristående tak där endast en förlängning av yttertaket ger det eftersökta klimatskyddet. Har inte yttertaket någon förlängning bör ett enklare skärmtak täckas med plåt av stål eller koppar som vilar på enkla metallkonsoler.

Tilläggsisolering görs inifrån. I annat fall kan ingreppen i den arkitektoniska fasaden bli för påtagliga.

Representativt objekt

*Figur 19. 1950-talsbostad med förskjutet takutsprång.
Turovaaraområdet*

1960-talets högmodernism

Ledorden för arkitekturen var rationalitet, ekonomi och industriell produktion. Enplanshuset utan källarplan dominerade, men variationen var stor och villorna kunde uppföras med eller utan källare, i vinkel eller suterräng.

Stildrag

Villorna är enkelt utformade med ett antal olika fasadmaterier. Dominerade gjorde tegel och mexisten där en vanlig kombination var murade gavlar och träpanelslagna långsidor. Det kunde också förekomma träpanel endast mellan fönstren. Panelen kunde då målas i starka och mustiga kulörer.

I början av decenniet var putsfasader fortfarande vanligt förekommande, men fick ge vika för den klassiska träfasaden i slutet av perioden.

Taken är flacka sadel- eller pulpettak, likt den funktionalistiska bebyggelsen, men kan även utgöras av branta sadeltak.

Listverk och foder var mycket enkla och var under 1960-talet vita, men kom under 1970-talet att mörklaseras.

Rekommendationer

Fasad: Blandfasad av olika material såsom tegel, trä, plåt och putsad lättbetong. Träfasader mörklaseras, tegelfasader lämnas orörda. Plåtdelarna omlackeras i klara färger alternativt gråskala. De putsade fasaderna målas med lämplig färgtyp utan iblandning av akrylat i återhållsamma kulörer såsom vitt eller grått.

Snickerier: Målas med brun lasyr alt oljefärg i en vit kulör.

Fönster: Fönstren utgörs av kvadratiske enluftsfnster och målas med brun lasyr alt oljefärg i en vit kulör i likhet med övriga snickerier.

Ytterdörr: Oljad eller lackad mönsterspårad enkeldörr i teak eller ek utan glasperti. Ljusinsläppet kommer i form av ett sidoljus.

Takbeklädnad: Sadeltaken utgörs av tegelpannor alt betongpannor i svart eller röd kulör. Pulpettak täcks med papp.

Övrigt: Balkongerna förekommer gärna som indragna element i fasaden.

Entrén är förlagd på bostadshusets långsida med utgång mot gatan, påkostad och utformad med smidesräcke. Räckena har lekfullt vertikalt stående järn. Entrétrappan utgörs av betong med steg täckta med skiffer. Entrétaket är enkelt utformad med sinusprofilerad plast, eternit eller plåt.

Representativa objekt

Figur 20. 1960-talsarkitektur. Krookskavägen Övetorneå

Figur 21. 1960-talsarkitektur. Alvägen 27

DEL 2

INVENTERING

Inventeringen innefattar totalt 26 byar samt Övertorneå centrum. Urvalet är, utifrån samtal med representanter från Övertorneå kommun, baserat på den kommunala avgränsning som finns av den samlade bebyggelsen i kommunen.

Inventeringen i varje by är uppdelad fyra delar - en allmänt beskrivande del, en kulturhistorisk värdering, riktlinjer i översiktsplanen samt rekommendationer - både allmänna och specifika kopplade till de utpekade kulturvärdena i byn.

De värden som beskrivs är främst de arkitektoniska- byggnadshistoriska-, socialhistoriska-, miljöskapande-, kontinuitets- samt identitetsvärden. Vissa byar har mer värden än andra beroende på storlek, historia och bebyggelsemönster.

Till varje by hör också en karta där områden med högt kulturhistoriskt värde markerats ut med röda markeringar.

Torneå älvdal

Torne älvdal är, som tidigare nämnts, upptagen i Länsstyrelsens bevarandeprogram som ett område med högt kulturhistoriskt värde.

Motiveringen lyder:

Sammantaget har natur- och kulturmiljön efter Torne älv ett mycket högt bevarandevärde, både regionalt och nationellt. Tornedalen kan genom det rika vattnets betydelse liknas vid en ”nordens Nildal” med en speciell natur- och kulturhistoria som inte har sin lika någon annan stans i nordskandinavien. Trots att landskapet delvis har börjat falla i vanhäd, finns huvuddelen av värdena kvar”.¹⁴

Älvdalen kring Övertorneå har tusenåriga anor och kännetecknas av öppna, brukade och välbevarade odlingsmarker med

terrassliknande karaktär. Ladulandskapet på holmar och hävdade jordbruksmarker finns i viss utsträckning fortfarande kvar i den breda och flacka dalgången och stränderna längst med älven är präglade av vårflodens översvämningar och iserosion, faktorer som förändrar strändernas växtlighet och karaktär.

I Övertorneå finns i huvudsak tre olika landskapstyper. Norr om Pello dominerar ett slättlandskap där berget ligger spridda i landskapet. Här finns också stora arealer myrmark. Byarna i kommunens norra del ända ner till Soukolojärvi ligger enskilt belägna och skiljs åt genom större skogsområden. Söder om Pello bildas smala dalgångar. Här ligger bergen tätare och myrmarkerna är inte lika omfattande som i norr. Från Hedenäset och ca 5 mil norrut dominerar ett flackt landskap med strandängar, ladulandskap samt

¹⁴ Anna von Sydow m.fl, Vårt hävdade Norrbotten, 1993, sid 340-341

suveränitetsholmar. Här är landskapet öppet och bebyggelsen bildar vanligtvis radbyar utmed älven.

Mellan Soukolojärvi till Potila ligger byarna tätare utan uppenbara vegetationsgränser, men med direkt närhet till sjöar. Här odlingsmarkerna är ofta belägna längs med sjöarnas utflöde.

Bebyggelsen i kommunen är överlag blandad, från kulturhistoriska gårdar med tillhörande gårdsbyggnader (aittor, ladugårdar och timrade bodar) till egnahemsgårdar och kyrkor. Välbevarade strandbyarna dominerar älvdalen där många äldre hemman har direktkontakt med älven. I skogsbyarna är bebyggelsen däremot samlad vid eller med närhet till sjön, ett resultat av de nybyggen som under 1700-talet kom att uppföras där fiske i skogssjöar, sommarbete för boskapen samt tjärbränning tidigare varit vanligt.

I Torne älvdal finns också stenåldersboplatser och fornvårdsobjekt vilka tillsammans med odlingslandskapet, byggnaderna och bystrukturerna ger området ett mycket högt kulturhistoriskt värde.

Figur 22. Gårdsbyggnad Övertorneå

Figur 23. Hässjat hö

Aapua

Aapua är den största av Övertorneås skogsbyar och ligger utmed väg 857.

Bebyggelse med tillhörande gårdsbyggnader är centrerat kring berget Peltovaara där några av byns äldre gårdar flankeras av odlingsmark, åkerholmar och dungar. Bebyggelse återfinns också utmed landsvägen både väster och söder om byakärnan.

I den västra delen av byn finns sjön Aapujärvi och bakom den berget Etu-Aapua med vindkraftpark. Här är bebyggelsen glest uppförd med klusterliknande karaktär till skillnad från den södra delen av byn där bebyggelsen uppförts mer koncentrerat.

Permanentboende och sommarhus representeras i bebyggelsen och bebyggelsens ålder skiftar från äldre jordbruksfastigheter till bostadshus uppförda under 1980/90-talet.

Den givna samlingsplatsen i byn är lanthandeln med intilliggande idrottsplats, söder om byakärnan.

Kulturhistorisk värdering

Kontinuitetsvärdet i byn är kopplat till de skiftande bostadshusens ålder, från de gamla jordbrukshemmanen till moderna enfamiljshus. Genom den naturliga blandningen mellan permanentbostäder och sommarhus visar Aapua på en bostadskontext i obruten följd.

Det miljöskapande värdet är, tillsammans med ett socialhistoriskt värde, koncentrerat kring den äldre bebyggelsen med tillhörande odlingsmark vid berget Peltovaara.

Byggnadshistoriska värden finns, förutom i den äldre bebyggelsen, också i de bostäder uppförda fram till 1960-talet. Det skiftande åldersspannet på bostadshusen i byn representerar utvecklingen från timmerhus

från förra sekelskiftet till det dagens, moderna bostadsbyggande.

Identitetsvärdet som skogsby har på senare år utökats till en by där modern vindkraft bidragit en del av hela kommunens samhällsvärde.

Aapua i Översiktsplanen

Om och tillbyggnader samt nybyggnader bör lokaliseras och utformas med särskild hänsyn till kulturmiljön. Vid förändringar på befintlig bebyggelse eller vid nybyggnationer bör hänsyn tas till den lokala byggnadstraditionen vad gäller bl a materialval, färgsättning och proportioner. Inga åtgärder för Aapuamyren får vidtas som kan påverka den hydrologiska balansen i området. Dikningar eller andra exploateringsföretag som kan påverka myrens biotoper bör undvikas. Hela byn ingår i samlad bebyggelse med normal bygglovsplikt. Detaljplan för vindkraft finns.

Rekommendationer

Aapua är upptagen i Övertorneås kulturmiljöprogram med bevarandeklass 1 samt i Länsstyrelsens bevarandeprogram som en by med högt kulturhistoriskt värde. Motiveringen lyder: *Aapua utgör en representativ natur- och kulturmiljö i östra länet med ett odlingslandskap som åskådliggör den struktur som funnits i skogslandets byar.*¹⁵

Med bakgrund av detta bör hänsyn tas till den kulturhistoriska miljön som i byn främst är kopplad till Peltovaara och dess natur- och byggnadsbestånd. Äldre gårdsgrupperingar med tillhörande gårdsbyggnader bör där bevaras på ursprunglig plats och området bör heller

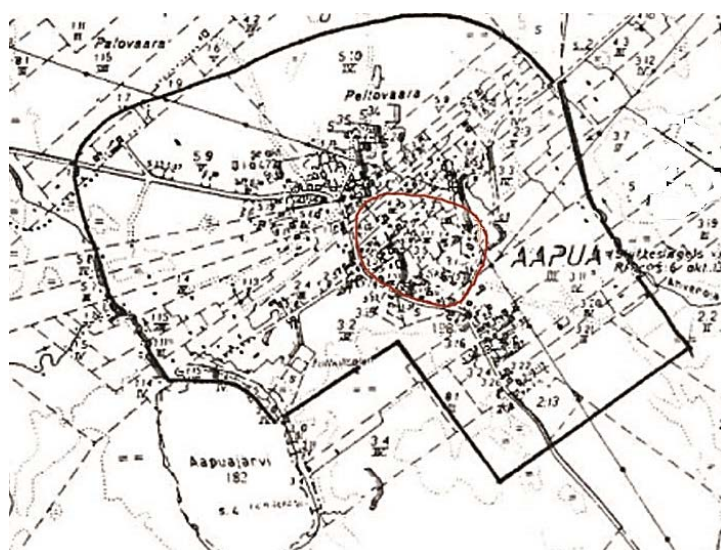
---

¹⁵ Ibid, sid 338

inte förtätas. Nybyggnationer bör inte placeras i närhet till äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan uppföras i anslutning till nyare bebyggelse alternativt till skogsbryn.

Gårdsbyggnader och övriga uthus bör i första hand renoveras och restaureras då dessa, tillsammans med omgivande landskap, bildar ett sammanhang som utgör en viktig del i kulturmiljön.

Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil.

Figur 24. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Figur 25. Byggnader vid Peltovaara

Armasjärvi

Byn är uppdelad på båda sidor om sjön Armasjärvi. Västra sida präglas av skog med insprängda ytor åkermark och bostadstomter likt mindre kluster.

Bebyggelsen är av äldre karaktär där flertalet bostadshus idag nyttjas för sommarboende, men det förkommer också nyare stugbebyggelse ner mot sjön.

Den östra sidan är mer av en öppen jordbruksbygd med ängar, ängslador och blandbebyggelse. Gårdarna återfinns på bägge sidor av väg 915 och flertalet gårdar har också mindre uppfartsvägar med direktanslutning till byavägen.

Bebyggelsen utgörs av stora bondgårdar, Tornedalsgårdar samt bebyggelse från 1930–50-talet. Här finns också några moderna bostadshus representerade.

I byn finns en byagård samt en minnessten från färjeolyckan på sjön som under oktober 1940 tog totalt 46 liv varav 44 omkomna var soldater och 2 var civilister - färjkarlen och dennes bror.

Kulturhistorisk värdering

Kontinuitetsvärdet i byn är kopplat till de skiftande bostadshusens ålder, från gamla jordbrukshemman och Tornedalsgårdar till moderna sommarstugorna och bostadshus. Genom den naturliga blandningen mellan permanentbostäder och sommarhus visar Armasjärvi på ett bostadssammanhang i obruten följd.

Det skiftande åldersspannet på bostadshusen har också ett byggnadshistoriskt värde. Det representerar en utveckling från ålderdomligt kringbyggda gårdar till de moderna bostäder vi känner idag. De kringbyggda gårdarna har dessutom ett högt socialhistoriskt värde som belyser en

idag mycket sällsynt byggnadsplacering i vilken man levde och verkade på gården. Den östra sidans jordbruksmark har dels ett socialhistoriskt värde genom att spegla äldre tiders levnadsmönster, dels ett identitetsvärde som förstärker byns jordbruksprägel.

Armasjärvi i Översiktsplanen

Bebyggelse prioriteras. Tillkommande bebyggelse bör anpassas till landskapsbilden och helst inordnas i befintliga bebyggelsegrupper som anknyter till skogsbryn och andra landskapselement. Hänsyn skall tas till kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer. Hänsyn skall tas till andra näringar vid bebyggelselokalisering. Ny bebyggelse får inte lokaliseras till områden som försvårar driften inom jord- och skogsbruket. Inga detaljplaner finns upprättade över byn. Byn ingår i natur- och kulturminnesvårdens riksintresseområde. Generellt strandskydd på 100 meter gäller från Armasjärvi och Armasjoki. Länsväg 915 passerar igenom byn och här gäller ett generellt byggnadsfritt avstånd på 12 meter från vägområdet. Utvecklingsområden i Armasjärvi ligger på odlingslandskap klass 1 Länsstyrelsen bedömer att en exploatering här blir svår att förena med bibehållna värden i det högt klassade (klass 1) odlingslandskapet. Område vid Armasjärvimyrens naturreservat - Mosaik bestående av skogsmark, myrmark, välhävdad och igenväxande åkermark. Området ingår i naturvårdens riksintresseområde. Våtmarken ingår i klass 1 vilket innebär mycket höga naturvärden. Inga åtgärder får vidtas som kan påverka den hydrologiska balansen i området. Dikning eller andra

exploateringsföretag som kan påverka myrens biotoper bör undvikas.

Rekommendationer

Armasjärvi är upptagen i Övertorneås kulturmiljöprogram med bevarandeklass 1 samt i Länsstyrelsens bevarandeprogram som en by med högt kulturhistoriskt värde. Motiveringen lyder: "Armasjärvi utgör ett bra exempel på ett odlingslandskap i lidläge vid en sjö med bäckutflöde ned mot en större älv".¹⁶

Med bakgrund av detta bör stor hänsyn tas till den befintliga äldre bebyggelsen som tillsammans med ängslador, åkermark och sjön bildar ett värdefullt och vackert kulturlandskap. Skogsplantering eller likvärdig exploatering bör därför inte ske. Då byggnadsbeståndet representerar flera olika sekel och arkitektoniska mönster är byggnaderna en del i en naturlig samhällsutveckling. Äldre gårdsgrupperingar med tillhörande gårdsbyggnader bör därmed bevaras på ursprunglig plats för att inte bryta det naturliga sammanhang som skapats. Gårdsbyggnader och övriga uthus bör i första hand renoveras och restaureras då dessa, tillsammans med omgivande landskap, bildar ett sammanhang som utgör en viktig del i kulturmiljön.

Nybyggnationer placeras därför inte i närhet till äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan i anslutning till nyare bebyggelsegrupper eller vid skogsbryn.

Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna redan gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil.

Figur 26. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Figur 27. Ängslador och odlingslandskap

¹⁶ Ibid, sid 341

Ekfors

Ekfors är en liten inlandsby med naturskönt läge invid sjön Puostijärvis södra ände. Byn har historiska anor från stenåldern med boplatzrester vid sjöns sydspets.

I byn anlades Tornedalens första finbladiga sågverk som lades ner under 1890-talet. År 1918 inregistrerades en kraftstation med syfte att producera elektrisk belysning till de största byarna i Övertorneå och Hietaniemi, men det skulle dock dröja några år till innan belysningen nått ut till byarna. Det ursprungliga kraftverket kom sedermera att ersättas av en ny kraftstation vilket också är dagens nuvarande. Bebyggelsen i Ekfors domineras av bostadshus av äldre karaktär som idag främst nyttjas som sommarboende. Landskapet utgörs av skog, men runt sjöns södra utlopp återfinns majoriteten av bebyggelsen.

Kulturhistorisk utvärdering

Byn minner om den tid då industrialiseringen, med rötter ur vattenkraften, var en viktig inkomstkälla. Den livsviktiga sjön med dess å var därmed en livsnerv för byn. Kraftverksbyggnaden är, med bakgrund av detta, en värdebärande som innehar ett antal viktiga värden där dokument- identitet- arkitektoniskt- och samhällshistoriskt värde kan nämnas.

Ekfors i Översiktsplanen

Bebyggelse prioriteras. Tillkommande bebyggelse bör anpassas till landskapsbilden och helst inordnas i befintliga bebyggelsegrupper som anknyter till

skogsbyn och andra landskapselement. Hänsyn skall tas till kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer. Hänsyn skall tas till andra näringar vid bebyggelselokalisering. Ny bebyggelse får inte lokaliseras till områden som försvårar driften inom jord- och skogsbruket.

Rekommendationer

Byns koppling till sågverksutvecklingen är starkt närvarande. Särskild hänsyn bör därför tas till kraftverksbyggnaden med dess närområde, men också till stenåldersboplatsen vid sjöns sydspets. Med bakgrund av detta bör nybyggnationer endast uppföras i anslutning till befintlig bebyggelse alternativt till skogsbyn.

Gårdsbyggnader och övriga uthus bör i första hand renoveras och restaureras då dessa, tillsammans med omgivande landskap, bildar ett sammanhang som utgör en viktig del i kulturmiljön. Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. Äldre byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna redan gått förlorade kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

Figur 29. Puostijärvis södra utlopp

Haapakylä

Haapakylä är en jordbruksby med betydande åkerarealer norr om Övertorneå. Byn är belägen mellan väg 98 och riksintressevägen 99 och innehåller också en holme i älvsfåran. Byns östra del domineras av ett industriområde väl synligt från riksvägarna.

Bebyggelsen är av blandad karaktär där enstaka lantgårdar flankeras av egnahemshus och moderna enfamiljshus i ett klusterlikt bebyggelsemönster. Med närheten till centralorten är området också en tilltalande by för permanentboende.

Kulturhistorisk värdering

Det finns ett högt kontinuitetsvärde i byn där äldre jordbrukshemman, tidstypiska egnahemsgårdar och moderna enfamiljshus representerar en bostadskontext i obruten följd. Här har invånarna bott och verkat under lång tid.

Det miljöskapande värdet är, tillsammans med ett socialhistoriskt värde, koncentrerat till det brukade landskapet samt de äldre jordbruksfastigheterna. De speglar äldre tiders levnadsmönster och skapar samtidigt ett naturligt sammanhang och en koppling till äldre tiders kreaturshållning och nuvarande landskapsbild vilket var en viktig basnäring.

Haapakylä i Översiktsplanen

Bebyggelse prioriteras. Tillkommande bebyggelse bör anpassas till landskapsbilden och helst inordnas i befintliga bebyggelsegrupper som anknyter till skogsbyn och andra landskapselement. Hänsyn skall tas till kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer. Hänsyn skall tas till andra näringar vid bebyggelselokalisering. Ett skyddsområde

bör upprätthållas mellan industrin - bebyggelse. Ny bebyggelse får inte lokaliseras till områden som försvårar driften inom jord- och skogsbruket. Generellt byggnadsförbud kring de allmänna vägarna till ett avstånd av 12 meter. Riksväg 99 är en riksintresseväg. Hela byn ingår i kulturminnesvårdens riksintresseområde. Haapakylänsaari och området vid riksväg 99 utgör ett riksintresseområde för naturvården, friluftslivet och kulturminnesvården. Industriområdet nordväst om byn längs Överkalixvägen är detaljplanelagt. För övriga delen av byn saknas detaljplaner.

Rekommendationer

Haapakylä innehåller ett högt kulturhistoriskt värde, främst för dess natur och landskapsbild, men också för de äldre bostadshusen, gårdsbyggnaderna och lantgårdarna som finns i byn. Tillsammans med den omgivande åkermarken minner byn om en betydande kreaturshållning med tillhörande odlingslandskap. Med bakgrund av detta bör skogsplantering och likvärdig exploatering inte ske och nybyggnationer bör därmed placeras i närhet till nyare bebyggelsegrupper eller vid skogsbyn.

Byggnadsbeståndet representerar flera olika sekel och arkitektoniska mönster, från äldre jordbruksfastigheter till 1960-70-talets bostäder. Dessa är en del i en naturlig samhällsutveckling vilket skapar ett högt kontinuitetsvärde. Äldre fastigheter och gårdsgrupperingar med tillhörande gårdsbyggnader bör därför bevaras på ursprunglig plats och i första hand renoveras och restaureras då dessa, tillsammans med omgivande landskap, bildar ett sammanhang som utgör en viktig

del i kulturmiljön.

Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil.

Figur 30. Utepekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Figur 31. Mangårdsbyggnad, Haapakylä 4:4

Figur 32. Haapakylä byaväg

Hedenäset och Hietaniemi

Med rötter i 1100-talet är Hedenäset en centralort för kommunens södra del. I byn finns både skola, industriområde, äldreboende, kyrka m.m. och var fram till 1967 egen kommun.

Hedenäset är klassat som riksintresse tillsammans med väg 99 som går genom byn. Landskapet utgörs av öppen ängs- och jordbruksmark som vid älven avslutas med strandängar.

Bebyggelsen är blandad, gällande både karaktär och ålder. Klusterlika villakvarter med enfamiljshus återfinns främst söder om väg 398 fram till Vinkelvägen, från egnahem till enfamiljshus uppförda under 1960/70-tal. I området finns också enplansbebyggelse av radhustyp. Utmed Hedvägen återfinns en äldre fyrbyggd gård med tillhörande odlingsmark, Koivukylä 12:2, en gårdsbild med gamla anor.

I byn finns ett antal flerbostadshus representerade. De återfinns främst utmed Björkebyvägen där huskropparna är av något yngre karaktär samt ett antal äldre gårdar av större dimension som idag inhyser lägenheter. I byn finns också den gamla prästgården, Koivukylä 7:17, som i detaljplan har skyddsbestämmelse q1 och q2.

Invid väg 99, söder om Norlins väg, breder odlingslandskapet ut sig. Landskapet representeras av bördig ängsmark, odlingsmark samt ett flertal större gårdar, däribland Tornedalsgårdar med gårdstun och byggnader. Bebyggelsen koncentreras främst till vägens västra sida.

Industriområden med tillhörande fastigheter är främst placerade i byns södra del där också skolan återfinns.

I Hietaniemibygden återfinns Hietaniemi kyrka vackert belägen på kyrkudden.

Bygdens viktiga fiskenäring var en källa till inkomst och marknaderna på kyrkudden i Hietaniemi var således en viktig exportkanal. Området var en marknadsplats fram till 1600-talet och blev år 1746 Hietaniemibygdens kyrkplats. Utmed vägen till kyrkan är bebyggelsen något utspridd i landskapet och är av blandad karaktär och ålder. Ett mindre antal gårdar är av modern typ, i övrigt dominerar större gårdar tillsammans med egnahemsbebyggelse.

Kulturhistorisk värdering

Det finns ett högt kontinuitetsvärde i byn från äldre jordbruksfastigheter och Tornedalsgårdar till moderna enfamiljshus. Genom den naturliga blandningen mellan enfamiljshus och flerbostadsbostäder visar Hedenäset upp en bostadskontext i obruten följd.

Det miljöskapande värdet är, tillsammans med ett socialhistoriskt värde, koncentrerat kring de äldre jordbruksfastigheterna och Tornedalsgårdarna med dess gårdsbyggnader och intilliggande odlingsmark.

Socialhistoriskt och byggnadshistoriskt värde kopplas främst till de kringbyggda gårdarna i byn. Genom att belysa en äldre, och idag mycket sällsynt, byggnadsplacering i vilken man levde och verkade i det dagliga livet på gården är fastigheterna mycket värdefulla.

Det samhällshistoriska värdet är främst knutet Hedenäsets position som centralort i kommunens södra del.

Hietaniemi kyrka med tillhörande gamla marknadsområde har ett lika högt identitetsvärde som samhällshistoriskt- och

socialhistoriskt värde. Området är en viktig pusselbit med den historiska kopplingen till marknads- och kyrkoplats. Förutom dessa värden besitter kyrkan och klocktornet också ett teknikhistoriskt värde då klocktornet är uppförd i typisk bottnisk stil, en stilform med rötter i Österbotten. Stilen introducerades i norra Sverige av Hans Biskop under 1720-talet och består i princip av tre ovanpåliggande kuber med en spira alternativt lökkupol på toppen.

Hedenäset i Översiktplanen

Tätortsområde där tillkomsten av ny bebyggelse och därtill hörande anläggningar prioriteras. Bygandet bör ske på ett planmässigt sätt med hänsyn till byn storlek. Endast en mindre del centralt i byn omfattas av detaljplan medan övriga området saknar byggnadsreglerade bestämmelser. En fördjupad översiktsplan eller områdesbestämmelser bör upprättas som täcker hela bebyggelseområdet. Den centrala delen av byn omfattas av detaljplan och inom detta område planens redovisade mark och vattenanvändning. Generellt strandskydd till 100 meter från älven utanför detaljplaneområdet. Generellt byggförbud gäller till 30 meter från riksväg 99 utanför detaljplaneområdet. Området är av riksintresse för natur och kulturminnesvården samt friluftslivet. Riksväg 99 är en riksintresseväg. Hela byn ligger inom samlad bebyggelse med normal bygglovsplikt.

Rekommendationer

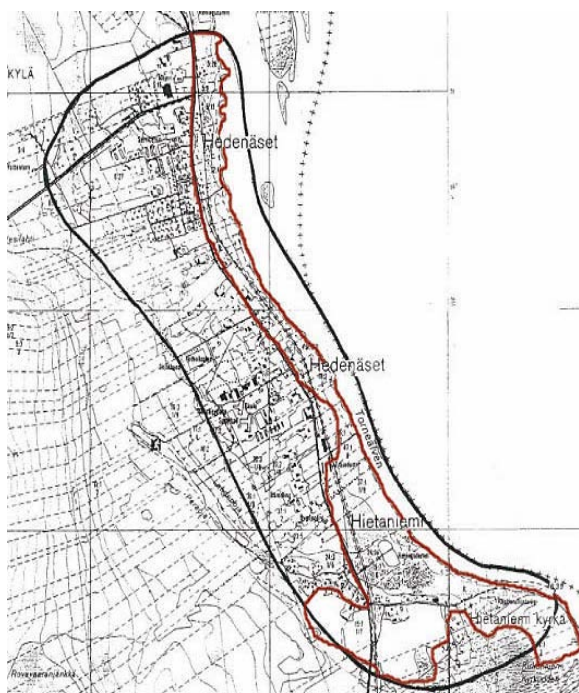
Odlingslandskapets natur- och kulturvärden mellan Hedenäset och Risudden är mycket bevarandevärdt och klassat med bevarandeklass 1 i Översiktsplanen. Hietaniemi är också upptagen i Länsstyrelsens bevarandeprogram som en by med högt

kulturhistoriskt värde. Motiveringen lyder: *"Hietaniemiområdet har ett för landet unikt odlingslandskap med en kulturmiljö typisk för Tornedalen och med en hög andel värdefulla kulturlandskapselement".*¹⁷ Byn innehar därmed ett högt kulturhistoriskt värde, främst för dess natur och landskapsbild men också för de äldre bostadshus, gårdsbyggnader och lantgårdar som finns i byn. Tillsammans med den omgivande åkermarken minner byn om en betydande kreaturshållning med tillhörande odlingslandskap. Kyrkudden med tillhörande marknadsplats, försvarsanläggning och gravar från tiden 1300-1600 talet är ett av tre fornvårdsobjekt i kommunen vilket bör tillskrivas stor hänsyn. Hänsyn bör också tas till den kulturhistoriska miljön som i byn representeras av de äldre fyrbyggda jordbruksfastigheterna och Tornedalsgårdarna med tillhörande gårdsbyggnader samt också till egnahemsbebyggelsen som alla är en viktig pusselbit i Hedenäsets historia. Byggnadsbeståndet representerar flera olika sekel och arkitektoniska mönster och är en del i en naturlig samhällsutveckling. Med bakgrund av detta bör äldre gårdsgrupperingar med tillhörande gårdsbyggnader bevaras på ursprunglig plats för att upprätthålla den historiska koppling som finns till jordbruket och dess historiska betydelse. Nybyggnationer bör därmed inte placeras i närhet till äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan uppföras i anslutning till bebyggelsegrupper vid skogsbyn och andra landskapselement samt till befintliga villakvarter. Gårdsbyggnader och övriga uthus bör i

---

¹⁷ Ibid, sid 341

första hand renoveras och restaureras då dessa, tillsammans med omgivande landskap, bildar ett sammanhang som utgör en viktig del i kulturmiljön. Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

Figur 33. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Figur 34. Hietaniemi kyrka

Figur 35. Enfamiljshus på Vinkelvägen Hedenäset

Figur 36. Gärdsmiljö, Koivukylä 6:26

Hirvijärvi

Byn Hirvijärvi har anor från forntiden där fynd har gjorts på både stenyx och hacka. Den första kände grundare var dock soldaten Hans Frank som flyttade till området 1737.

Byn klyvs i nordsydlig riktning av väg 98 där den södra delen av byn överrepresenteras av skog. Bebyggelsen bjuder på några enstaka bostadshus med uppfartsvägar från Säävaravägen. Bostadshusen i byns norra del ligger koncentrerade kring sjön Hirvijärvis västra sida på en sträcka av ca 1 km. Här är landskapet öppnare och många gårdar har också utsikt mot sjön.

Merparten av bebyggelsen utgörs av egnahem med tillhörande gårdsbyggnader, men det förekommer också några äldre bostadshus samt någon enstaka sommarstuga. I byn finns också en frikyrka.

Kulturhistorisk värdering

Kontinuitetsvärdet i byn är kopplat till de skiftande bostadshusens ålder där blandningen mellan permanentbostäder och sommarhus belyser ett bostadssammanhang i obruten följd. Det byggnadshistoriska värdet finns främst i byns jordbruksfastigheter och egnahem. Trots att flertalet idag renoverats och byggt om har storleksproportionerna behållits vilket på ett pedagogiskt sätt belyser byggnadens ursprungliga konstruktion. Den norra sidans jordbruksmark visar på ett högt socialhistoriskt värde genom att spegla äldre tiders levnadsmönster med den livsviktiga odlingsmarken i fokus, en förutsättning för boskapskötsel. Det socialhistoriska värdet är främst knutet till frikyrkan, en byggnad som också

besitter ett högt identitetsvärde baserat på dess betydelse för byn med dess invånare.

Hirvijärvi i Översiktsplanen

Bebyggelse prioriteras. Tillkommande bebyggelse bör anpassas till landskapsbilden och helst inordnas i befintliga bebyggelsegrupper som anknyter till skogsbyn och andra landskapselement. Hänsyn skall tas till kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer. Hänsyn skall tas till andra näringar vid bebyggelselokalisering. Ny bebyggelse får inte lokaliseras till områden som försvårar driften inom jord- och skogsbruket.

Rekommendationer

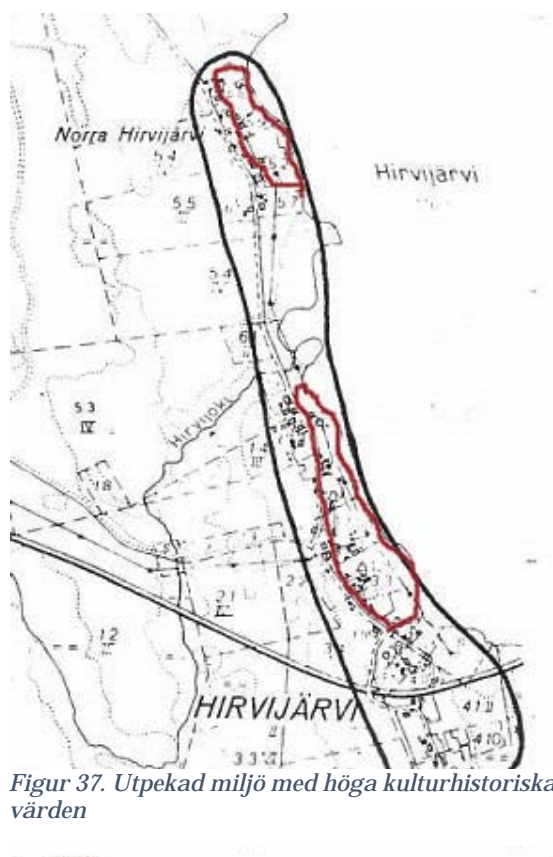
Skogsbyn Hirvijärvi har en skiftande karaktär. Från den dominerande skogen i söder till ett öppnare landskap med närheten till sjön i norr. Byggnadsbeståndet representerar flera olika sekel och arkitektoniska mönster och är en del i en naturlig samhällsutveckling. Värna därför om den befintliga äldre bebyggelsen som tillsammans med skogslandskapet i söder och det öppnare landskapet i norr bildar ett värdefullt kulturlandskap. Gårdsbyggnader och övriga uthus bör i första hand renoveras och restaureras då dessa, tillsammans med omgivande landskap, bildar ett sammanhang som utgör en viktig del i kulturmiljön. Stor hänsyn bör tas till Hirvijärvi kyrka med dess närområde som besitter många kulturhistoriska värden. Nybyggnationer bör därmed inte placeras i närhet till äldre gårdsgupper, jordbruksmark, odlingsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan uppföras i anslutning till

bebyggelsegrupper vid skogsbryn och andra landskapselement.

Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition.

De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad

kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

Figur 37. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Figur 38. Hirvijärvi byaväg

Juoksengi

Juoksengi är långsmal strandradby med medeltida anor. Landskapet är ett öppet och uppodlat genom utdikning av myrmark.

Bebyggelsen är placerad utmed väg 99 samt invid den gamla riksvägen parallellt med väg 99 i östlig riktning, idag Juoksengis byaväg. I byn finns både förskola, diverse affärsverksamheter, kyrka etc.

Bebyggelsen i den södra samt östra delen av byn, mellan väg 99 och älven, har till stor del klusterliknande karaktär med uppfartsvägar från riksvägen. I det öppna landskapet där odlingsmarken omger byn finns också ett antal större gårdar, några aktiva jordbruk samt flertalet egnahem. Bebyggelsen i byakärnan är av blandad ålder och karaktär, belägen invid eller med nära anslutning till byavägen samt byns villagator. Här återfinns äldre affärsfastigheter såsom Jukosengi 7:17, en kyrka uppförd i början av 1960-talet, några äldre gårdar samt en stor andel bebyggelse från tiden kring 1930–50-talet. Vägen mot Vyöni har bebyggelse från 1950-talet, men också ett antal yngre bostadshus.

Kulturhistorisk värdering

Blandningen av jordbruksbygd med äldre gårdsplacering, modern villabebyggelse och flertalet affärsverksamheter speglar en högst levande by med många värden. Kontinuitetsvärdet i byn är kopplat till den skiftande bebyggelsens ålder, karaktär och ändamål. I byacentrum samsas äldre bebyggelse med affärsbostäder och moderna bostadshus vilka flankeras av aktiva jordbruk i byns utkant. Detta sammantaget visar också på ett bostadssammanhang i obruten följd. Det socialhistoriska värdet är dels kopplat

till byns jordbruksfastigheter och den odlingsbara jordbruksmark som speglar äldre tiders levnadsmönster, men också till den byagata som uppvisar en klassisk placering av affärsverksamhet och bebyggelsemönster som uppkom i efterkrigstidens spår.

Det byggnadshistoriska värdet finns i det skiftande åldersspannet på bostadshusen som tillsammans representerar utvecklingen av jordbruksfastigheternas arkitektoniska stilelement och gårdsplacering till det moderna enfamiljshusets stilelement och typiska villatomt.

Kyrkan i byn, ritad av Luleåarkitekten Jan Thurffjell, uppfördes 1962 och har ett högt socialhistoriska värde likväl som ett högt identitetsvärde baserat på dess betydelse för byn.

Juoksengi i Översiktplanen

Tätortsområde där tillkomsten av ny bebyggelse och därtill hörande anläggningar prioriteras. Hänsyn skall tas till jordbruksnäringen vid lokalisering av ny bebyggelse. Byggandet bör ske på ett planmässigt sätt med hänsyn till byns storlek. Endast en mindre del centralt i byn omfattas av detaljplan medan övriga området saknar byggnadsreglerade bestämmelser. En fördjupad översiktsplan eller områdesbestämmelser bör upprättas som täcker hela bebyggelseområdet. Detaljplan gäller för den centrala delen av byn på ömse sidor om Vyönivägen. Hela byn ingår i kulturminnesvärdens riksintresseområde. Riksintresseområdet för natur och friluftsliv gäller för området öster om riksväg 99. Generellt strandskydd gäller till ett avstånd av 100 meter från älven. Från riksväg 99 gäller ett byggnadsfritt avstånd

på 30 meter. Före Byavägen och Vyönivägen gäller ett byggnadsfritt område om 12 meter från vägområdet. Inom detaljplaneområdet gäller detaljplanens redovisade markanvändning.

Rekommendationer

Landskapet mellan Svanstein och Juoksengi har höga bevarandevärden som utgör riksintresseområde för naturvård- kulturmiljövård och friluftsliv. Med bakgrund av detta bör skogsplantering och exploatering undvikas.

Byggnadsbeståndet representerar flera olika sekel och arkitektoniska mönster och är en del i en naturlig samhällsutveckling. Värna därför om den befintliga äldre bebyggelsen med tillhörande gårdsbyggnader som tillsammans med omkringliggande åkermark bildar ett värdefullt och vackert kulturlandskap. Äldre jordbruksfastigheter bör därmed inte förvanskas och gårdsbyggnader inte rivas då förståelsen för äldre tiders levnadsmönster kan gå förlorad.

Ej heller bör de äldre gårdsgrupperna förtätas.

Stor hänsyn bör tas till de lokala sammanhang som finns representerade i byn och stor aktsamhet beaktas vid

renovering av äldre affärsfastigheter, exempelvis Juoksengi 7:17, uppförd i en stil kopplad till dåtidens arkitektoniska stildrag.

Stor hänsyn bör också tas till Juoksengis kyrka med dess närområde som besitter många kulturhistoriska värden.

Nybyggnationer bör därmed inte placeras i närhet till kyrkan, äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan uppföras i anslutning till befintliga villakvarter. Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

Figur 39. Juoksengi 7:17

Figur40. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Figur 41. Juoksengi

Figur 42. Juoksengi kyrka

Jänkisjärvi

Jänkisjärvi är en skogsby med placering utmed sjöns östra sida. Ett av byns nybyggen etablerades av Johan Olovsson Yrjänä som i slutet av 1720-talet uppförde en gård vid sina gamla fiskevatten i byn. Bebyggelsen i Jänkisjärvi är välbevarad och av äldre karaktär. Större gårdar med tillhörande gårdsbyggnader är placerade på åschrönet invid sjön med omgivande jordbruksmark ner mot sjön. Mindre gårdsbyggnader återfinns också något utspritt på den östra sidan av byvägen. I byn finns också några kringbyggda gårdar. Runt byn och sjön breder väldiga myrar ut sig vilket historiskt sett spelat en avgörande roll för försörjningen av starrhö. En naturlig mötesplats i byn är den äldre skolbyggnaden.

Kulturhistorisk värdering

Kontinuitetsvärdet i byn är kopplat till de skiftande bostadshusens ålder, från de gamla jordbrukshemmanen till de egna hem och de få sommarstugor som finns representerade i byn.

Genom den naturliga blandningen mellan permanentbostäder och sommarhus visar Jänkisjärvi på ett bostadssammanhang i obruten följd.

Jordbruks- och myrmarken visar på ett högt socialhistoriskt värde genom att spegla äldre tiders levnadsmönster där boskapskötsel var en viktig huvudnäring. De äldre gårdarna med tillhörande gårdsbyggnader visar också på ett högt byggnadshistoriskt och socialt värde genom att belysa en äldre, och idag mycket sällsynt, byggnadsplacering i vilken man levde och verkade i det dagliga livet på gården. Byggnadshistoriska värdet är också förknippat med det skiftande åldersspannet på bostadshusen vilka tillsammans

representerar utvecklingen av från ålderdomligt byggda gårdar till 1900-talets egna hembyggnader.

Den gamla skolan bär på ett högt samhällshistoriskt värde och minner om den tid då Jänkisjärvi var knutpunkten för skolväsendet i området.

Jänkisjärvi i Översiktsplanen

Nybebyggelse bör förläggas till byns norra del. Gårdsgrupperingarna får ej slås sönder. Om och tillbyggnader samt nybyggnader bör lokaliseras och utformas med särskild hänsyn till kulturmiljön. Vid förändringar på befintlig bebyggelse eller vid nybyggnationer bör hänsyn tas till den lokala byggnadstraditionen vad gäller bl a materialval, färgsättning och proportioner. Fortsatt bruk av odlingsmarkerna. Rökning av odlingsmarkerna öster om bebyggelsen är önskvärd.

Rekommendationer

Jänkisjärvi är upptagen i Norrbottens kulturmiljöprogram 2010–2020 som en by med högt kulturhistoriskt värde. Motiveringen lyder: ”Jänkisjärvi är en välbevarad skogsby med ursprunglig bystruktur och där flera kringbyggda gårdar finns bevarade. Läget är typiskt med gårdarna på ett åschrön och odlingarna i sydvästsluttning ner mot en sjö. Byn har därför ett högt kulturhistoriskt värde. Den befintliga äldre bebyggelsen placerad på åschrönet bildar tillsammans med omgivande åkermark ett värdefullt kulturlandskap. Äldre gårdsgrupperingar med tillhörande gårdsbyggnader bör därför bevaras på ursprunglig plats.”

Bystrukturen i kombination med omgivande åkermark, äldre bebyggelse

samt omgivande myrmark bör därmed beaktas då de alla är en viktig pusselbit i byns historia.

Gårdsbyggnader och övriga uthus bör i första hand renoveras och restaureras då dessa, tillsammans med omgivande landskap, bildar ett sammanhang som utgör en viktig del i kulturmiljön.

Nybyggnationer placeras med fördel i norra delen av byn där bebyggelsen är av något yngre karaktär och där de kulturhistoriska värdena inte bedöms lika höga som i byns centrala och södra del.

Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

Figur 43. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Figur 44. Gårdsbyggnader intill Jänkisjärvivägen

Figur 45. Gårdsmiljö på åschrönet

Korva

Byn Korva ligger utmed Torneälven och bjuder på en blandning av odlingslandskap, slättland, ängslador och skog. På slättlandet står gårdar av äldre karaktär med tillhörande gårdsbyggnader grupperade i odlingslandskapet till skillnad från bebyggelsen invid byavägen som är något mer utspridd med fastigheter av blandade tidsåldrar, men med 1940-talets byggnadsera i fokus. Detsamma gäller byns norra del där egnahemsgårdar dominerar. Ett antal gårdar är också placerade med uppfartsvägar från både byaväg samt riksväg 99.

Kulturhistorisk värdering

Det finns ett högt kontinuitetsvärde i byn där äldre jordbrukshemman, tidstypiska egnahemsgårdar och moderna enfamiljshus representerar en bostadskontext i obruten följd. Här har invånarna bott och verkat under lång tid. Byggnadshistoriska värdet finns således i det skiftande åldersspannet på bostadshusen vilka representerar utvecklingen från förra sekelskiftet till det moderna bostadsbyggandet.

Det socialhistoriska och miljöskapande värdet koncentreras till äldre jordbrukshemman med tillhörande gårdsbyggnader. Dessa speglar äldre tiders levnadsmönster med kreaturshållning i fokus. En biprodukt av boskapsskötseln var de öppna odlingsmarkerna samt de ängslador som än idag finns representerade i byn.

Korva i Översiktsplanen

Odlingslandskapet längs Soukolojokis utlopp och vid Korva är öppet och välhävdat. I området finns ett flertal aktiva jordbrukare. Hela området utgör

*riksintresseområde för naturvård-
kulturmiljövård och friluftsliv.
Jordbruket prioriteras. Skogsplantering på
jordbruksmark, täkter eller andra
exploateringsföretag bör ej tillåtas. Åtgärder
som kan påverka älvens vattenkvalité bör
undvikas. Restriktivitet mot ny bebyggelse i
området. Nya byggnader bör i första hand
komma till stånd för jordbrukets behov och
de som har anknytning till denna näring. Ny
bebyggelse får endast uppföras efter särskild
lokaliseringsprövning. Vid förändringar av
befintlig bebyggelse eller vid nybyggnationer
bör hänsyn tas till den lokala
byggnadstraditionen vad gäller bl a
materialval, färgsättning och proportioner.
Hänsyn skall tas till landskapsbilden och det
vackra kulturlandskapet*

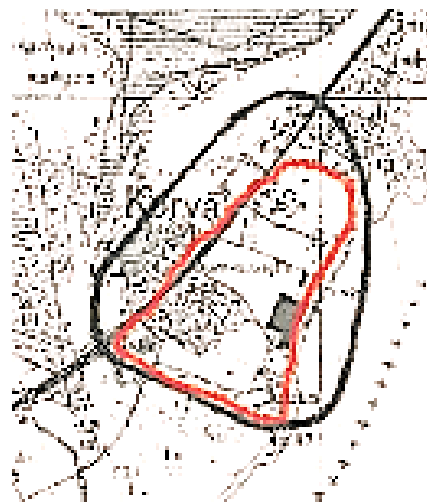
Rekommendationer

Älvslandskapet med vackert jordbruksområde mellan Niskanpää och Korva har höga bevarandevärden som utgör riksintresseområde för naturvård- kulturmiljövård och friluftsliv. Detsamma gäller även jordbruksområdet vid Soukolojärvi, Soukolojoki och Korva där odlingslandskapet har höga natur- och kulturvärden. Skogsplantering eller exploateringar bör därför inte ske i området.

Byggnadsbeståndet representerar flera olika sekel och arkitektoniska mönster och är en del i en naturlig samhällsutveckling. Till detta kommer odlingsmark, ladulandskap samt äldre bostadshus och lantgårdar med tillhörande gårdsbyggnader som i klungor finns utplacerade i byn. Korva innehar därför ett högt kulturhistoriskt värde. Ängslador, gårdsbyggnader och övriga uthus bör i första hand renoveras och restaureras då

dessas, tillsammans med omgivande landskap, bildar ett sammanhang som utgör en viktig del i kulturmiljön. Äldre fastigheter och gårdsgrupperingar med tillhörande gårdsbyggnader bör bevaras på ursprunglig plats för att kunna upprätthålla den historiska koppling som finns till jordbruket och kreaturshållningen. Nybyggnationer bör därmed inte placeras i närhet till äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan uppföras i anslutning till bebyggelsegrupper vid skogsbryn och andra landskapselement. Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas

genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

Figur 46. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Figur 47. Korva kulturlandskap

Kuivakangas

Kuivakangas har vidsträckta odlingsmarker och är troligen en av Övertorneås äldsta byar. Byn innehar också holmen Palosaari med tillhörande ängslador.

I byn uppfördes Särkilax kapell som omnämndes för första gånger år 1482. Kapellet förstördes dock vid vårfloden 1617 och ett minneskors i trä återfinns idag i byn, väl synligt från väg 99.

Kuivakangas är uppdelad i tre delar – nedre, övre och västra Kuivakangas.

Västra delen, också kallad Pokkijärvi ligger på den södra sidan om sjön Kuivajärvi. Första gården flyttades hit från Nedre Kuivakangas under 1700-talet. Bebyggelsen är koncentrerad till byavägen med förgreningar mot sjön samt omkringliggande skog. Bebyggelse är av blandad ålder, med ett antal Tornedalsgårdar, gårdsbyggnader, egnahem samt moderna enfamiljshus. Landskapet är öppet mot sjön, men omges i norr och väster av skog.

I nedre Kuivakangas är bebyggelsen koncentrerad kring byavägen som löper parallellt mellan sjön och väg 99. Tornedalsgårdarna med tillhörande gårdstun och gårdsbyggnader ligger vackert stationerade ner mot sjön. Landskapet är öppet och domineras av odlingsmark. Bebyggelsen är av blandad ålder där nyare gårdar troligtvis uppförts på avstyckade tomter vilket medför en insprängning i äldre bebyggelsemönster. I den nedre delen av byn finns byacentrum med skola och äldre skolbyggnad.

I Övre Kuivakangas är bebyggelsen även här koncentrerad invid byavägen, dock finns några gårdar placerade vid väg 99. Bebyggelsen är av blandad ålder med äldre gårdar, egnahem och nyare enfamiljshus. Landskapet i den södra delen domineras av

skog, men övergår sedermera i ett öppet brukslandskap.

Kulturhistorisk värdering

Kontinuitetsvärdet i byn är kopplat till de skiftande bostadshusens ålder, från gamla jordbrukshemman och Tornedalsgårdar till moderna bostadshus. Genom den naturliga blandningen mellan permanentbostädernas skiftande ålder visar Kuivakangas på ett bostadssammanhang i obruten följd.

Den äldre bebyggelsen innehar också ett byggnadshistoriskt värde som belyser en äldre gårds- och byggnadsplacering i vilken man levde och verkade i det dagliga livet på gården. Det byggnadshistoriska värdet skildras också genom den representerade bebyggelsen i byn- från ålderdomliga fyrbyggda gårdar via egnahem till den modernare bebyggelsen från 1960-talet och framåt.

Kuivakangas jordbruksmark med tillhörande jordbruksfastighet och ängslador visar på ett högt socialhistoriskt såväl som miljöskapande värde genom att spegla äldre tiders levnadsmönster med kreaturshållning i fokus.

Kuivakangas i Översiktsplanen

Om och tillbyggnader samt nybyggnader bör lokaliseras och utformas med särskild hänsyn till kulturmiljön. Vid förändringar på befintlig bebyggelse eller vid nybyggnationer bör hänsyn tas till den lokala byggnadstraditionen vad gäller bl a materialval, färgsättning och proportioner. Områdesbestämmelser bör upprättas som ställer krav på utformning vid ny-till och ombyggnationer.

Bebyggelse i Övre Kuivakangas prioriteras. Tillkommande bebyggelse bör anpassas till

landskapsbilden och helst inordnas i befintliga bebyggelsegrupper som anknyter till skogsbyn och andra landskapselement. Hänsyn skall tas till kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer. Hänsyn skall tas till andra näringar vid bebyggelselokalisering. Ny bebyggelse får inte lokaliseras till områden som försvårar driften inom jord- och skogsbruket. Kuivakangas ingår i kulturminnesvårdens riksintresseområde. Riksväg 99 och området öster om vägen är riksintresseområde för natur och friluftsliv. Generellt byggnadsförbud till ett avstånd av 12 meter gäller längs de allmänna vägarna (byavägen, Poikkijärvivägen). Från riksväg 99 gäller 30 meter byggnadsförbud. Normalt strandskydd till ett avstånd av 100 meter gäller från Kuivajärvi.

Rekommendationer

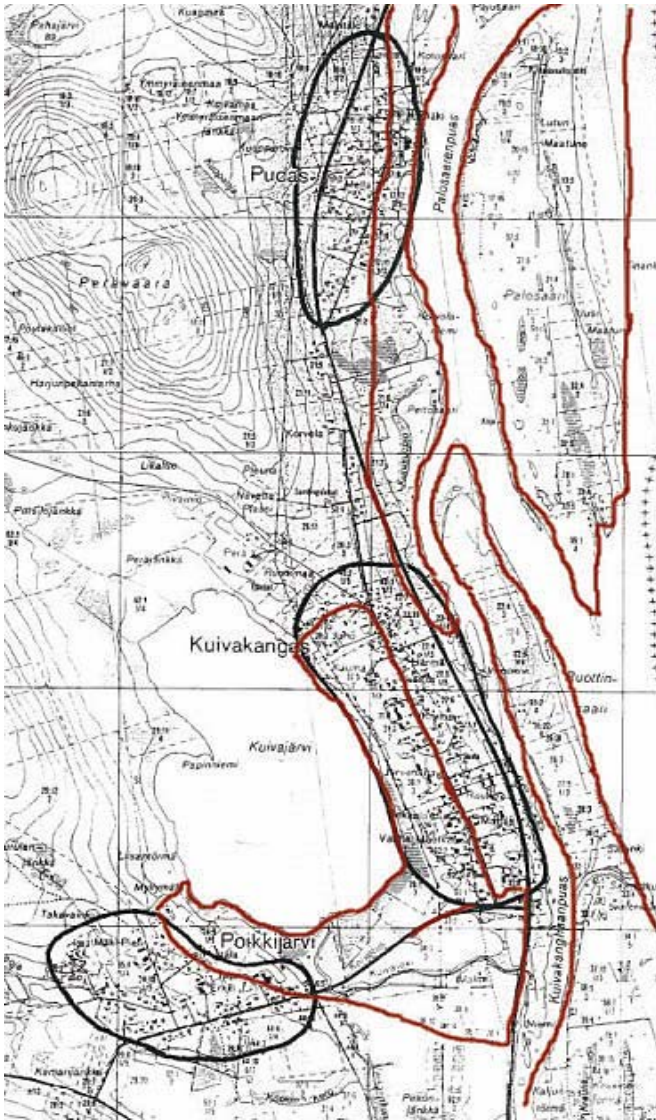
Odlingslandskapets natur- och kulturvärden mellan Ruskola och Kuivakangas (centralortsområdet undantaget) är mycket bevarandevärdt och klassat med bevarandeklass 1 i Översiktsplanen. Kuivakangas är också upptagen i Länsstyrelsens bevarandeprogram som en by med högt kulturhistoriskt värde. Motiveringen lyder: *”Kuivakangasområdet har ett välbevarat odlingslandskap ned mot älven och åt söder. Kulturmiljön är unik och områdestypisk”*.¹⁸ Byn innehar ett högt kulturhistoriskt värde, främst för dess natur och landskapsbild men också för de äldre bostadshusen, gårdsbyggnaderna och lantgårdarna. Området mellan Kuivakangas och Hapakylä är också ett mycket värdefullt och vackert jordbruksområde. Med anledning av detta bör skogsplantering eller likvärdig exploatering undvikas.

Den äldre bebyggelsen skapar tillsammans med ängslador, åkermark och älven ett mycket värdefullt kulturlandskap. Då byggnadsbeståndet representerar flera olika sekel och arkitektoniska mönster bör stor hänsyn tas till den befintliga äldre bebyggelsen som tillsammans med landskapet bär på många omistliga värden. Äldre fastigheter och gårdsgrupperingar med tillhörande gårdsbyggnader bör därför bevaras på ursprunglig plats för att kunna upprätthålla den historiska koppling som finns till jordbruket och kreaturhållningen. Detsamma gäller också ängsladorna. Nybyggnationer bör därmed inte placeras i närhet till äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan uppföras i anslutning till bebyggelsegrupper vid skogsbyn och andra landskapselement.

Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

---

¹⁸ Ibid, sid 342

Figur 48. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Figur 49. Gårdsmiljö N Kuivakangas

Figur 50. Ängslada i Ö Kuivakangas

Figur 51. Gårdar i Pokkijärvi

Kukasjärvi

Kukasjärvi är en inlandsby etablerad år 1765. Byn, som flankeras av skog, är belägen vid sjön Kukasjärvis södra ände och består av två delar. På byns västra sida ligger majoriteten av bebyggelsen likt en strandradby vid sjön. Landskapet är mellan väg och sjö relativt öppet men har inslag av större skogspartier. Bebyggelsen är av blandad ålder där majoriteten utgörs av egnahem, men här förekommer också både nyare och äldre fastigheter samt ett antal sommarstugor.

Sydöst om Kukasjärvis utlopp ligger byns andra ände sida. Här är landskapet öppnare och åkermarken större. På bägge sidor om ån finns bebyggelse med blandad ålder och karaktär, från tiden runt 1910-talet till moderna enfamiljshus. Här finns också ett antal sommarstugor.

Kulturhistorisk värdering

Kontinuitetsvärdet i byn är kopplat till de skiftande bostadshusens ålder, från den gamla bebyggelsen till de egnahem och de sommarstugor som finns representerade i byn.

Genom blandningen mellan permanentbostäder och sommarhus visar Kukasjärvi på ett bostadssammanhang i obruten följd. Det byggnadshistoriska värdet är förknippat med det skiftande åldersspannet på bostadshusen vilka tillsammans representerar utvecklingen av från egnahemsfastigheter till modernare enfamiljfastigheter.

Jordbruksmarken har ett högt socialhistoriskt, men också miljöskapande värde genom att spegla äldre tiders levnadsmönster med den öppna odlingsmarken i fokus.

Kukasjärvi i Översiktsplanen

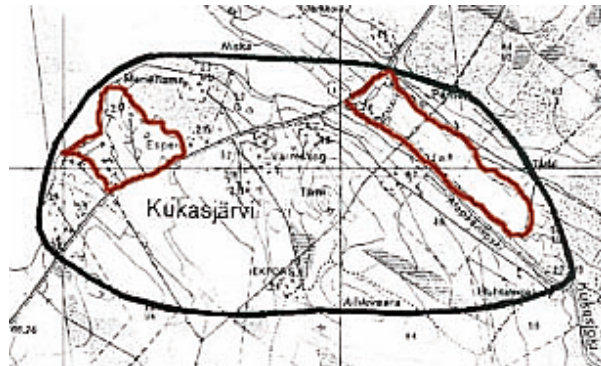
Bebyggelse prioriteras. Tillkommande bebyggelse bör anpassas till landskapsbilden och helst inordnas i befintliga bebyggelsegrupper som anknyter till skogsbryn och andra landskapselement. Hänsyn skall tas till kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer. Hänsyn skall tas till andra näringar vid bebyggelselokalisering. Ny bebyggelse får inte lokaliseras till områden som försvårar driften inom jord- och skogsbruket.

Rekommendationer

Byggnadsbeståndet representerar flera olika sekel och arkitektoniska mönster och är en del i en naturlig samhällsutveckling. Värna således om den befintliga äldre bebyggelsen som tillsammans med åkermarken, sjön och ån vid sjöns utlopp bildar ett värdefullt kulturlandskap. Med bakgrund av detta bör därför äldre fastigheter med tillhörande gårdsbyggnader bevaras på ursprunglig plats för att kunna upprätthålla den historiska koppling som finns till jordbruket och kreaturshållningen. Nybyggnationer bör därmed inte placeras i närhet till äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan uppföras i anslutning till bebyggelsegrupper vid skogsbryn och andra landskapselement.

Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas

genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

Figur 52. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Figur 53. Bebyggelse vid ån i Kukasjärvi

Figur 54. Västra sidan av Kukasjärvi

Koutojärvi

Byn är belägen vid sjöarna Penikkajärvi och Koutojärvi. Landskapet domineras av skogen där bebyggelsen uppförts i klusterlikt bebyggelsemönster på insprängda ängar invid sjöarna.

Bebyggelsen är välbevarad med ett stort antal egnahemsfastigheter med tillhörande gårdsbyggnader. I byn förekommer också ett antal sommarstugor, ängslador samt den gamla skolan som idag är byn samlingslokal.

Kulturhistorisk värdering

Kontinuitetsvärdet i byn representerat av blandningen mellan äldre fastigheter och moderna sommarhus som visar på ett bostadssammanhang i obruten följd. Lantbruksfastigheterna skapar tillsammans med jordbruksmarken och de få kvarvarande ängsladorna ett högt socialhistoriskt värde. Genom dessa speglas äldre tiders levnadsmönster och kreaturshållning. Med hävdade marker, ängslador och gårdsbyggnader kommer också höga miljöskapande värden. Den gamla skolan bär på ett högt samhällshistoriskt- likväl som byggnadshistoriskt värde. Det samhällshistoriska värdet tillskrivs dess historia som knypunkt för skolväsendet i området, det byggnadshistoriska värdet finns i byggnadskroppens arkitektoniskt enkla framställning med tillhörande takfall, fasadbeklädnad samt de bevarade fönstren på byggnadens västra del, en arkitektur vanligt förekommande på äldre skolfastigheter.

Koutojärvi i Översiktsplanen

Bebyggelse prioriteras. Tillkommande bebyggelse bör anpassas till landskapsbilden

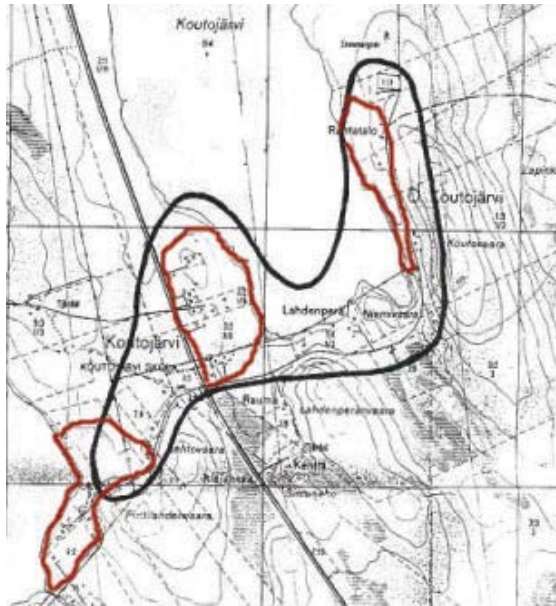
och helst inordnas i befintliga bebyggelsegrupper som anknyter till skogsbyn och andra landskapselement. Hänsyn skall tas till kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer. Hänsyn skall tas till andra näringar vid bebyggelselokalisering. Ny bebyggelse får inte lokaliseras till områden som försvårar driften inom jord- och skogsbruket.

Rekommendationer

Den befintliga egnahemsbebyggelsen med tillhörande gårdsbyggnader bör bevaras på ursprunglig plats för att kunna upprätthålla den historiska koppling som finns till jordbruket och kreaturshållningen. Särskild hänsyn bör också tas till jordbruksmarkerna med tillhörande ängslador.

Med bakgrund av detta bör inte nybyggnationer placeras i närhet till äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan uppföras i anslutning till bebyggelsegrupper vid skogsbyn och andra landskapselement.

Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

Figur 55. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Figur 56. Egnahemsbebyggelse med tillhörande odlingsmark och ängslada

Figur 57. Koutojärvi gamla skola

Niemis - Luppio

Jordbruksbyarna Niemis och Luppio har rötter i medeltiden och delas av Armasjokis utlopp. Bebyggelsen i Niemis-Luppio är av blandad karaktär. Jordbruksfastigheter, Tornedalsgårdar, egnahemsbebyggelse samt modernare enfamiljshus är placerade utmed byavägen parallellt med väg 99. Ett antal gårdar finns också utmed mindre uppfartsvägar med direktanslutning till byavägen.

Minnen från järnvägsepoken är väl synliga då banvallen ligger mellan väg 99 och älven.

Kulturhistorisk värdering

Kontinuitetsvärdet i byn är kopplat till de skiftande bostadshusens ålder, från gamla jordbrukshemman och Tornedalsgårdar till moderna sommarstugorna och bostadshus. Genom den naturliga blandningen mellan permanentbostäder och sommarhus visar Niemis-Luppio på ett bostadssammanhang i obruten följd.

Det skiftande åldersspannet på bostadshusen har också ett byggnadshistoriskt värde. Det representerar en utveckling från äldre jordbruksfastigheter och Tornedalsgårdar till de moderna bostäder vi känner idag. De äldre gårdarna har också ett socialhistoriskt värde genom att belysa dåtidens gårdsplacering i direkt anslutning till jordbruksmarken, en förutsättning för kreaturshållning. Detta skapar ett naturligt sammanhang mellan gård och odlingsbar mark.

Jordbruksmarken har också ett identitetsvärde som förstärker byns jordbruksprägel.

Niemis - Luppio i Översiktsplanen

Bebyggelse prioriteras. Tillkommande bebyggelse bör anpassas till landskapsbilden och helst inordnas i befintliga bebyggelsegrupper som anknyter till skogsbryn och andra landskapselement. Hänsyn skall tas till kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer. Hänsyn skall tas till andra näringar vid bebyggelselokalisering. Ny bebyggelse får inte lokaliseras till områden som försvårar driften inom jord- och skogsbruket. En mindre del av byn omfattas av detaljplan. Generellt strandskydd gäller till 100 meter från älven utanför detaljplaneområdet. Generellt byggförbud gäller till 30 meter från riksväg 99 utanför detaljplaneområdet. Området är av riksintresse för natur och kulturminnesvården samt friluftslivet. Riksväg 99 är en riksintresseväg. Bägge bydelarna ligger inom samlad bebyggelse med normal bygglovsplikt.

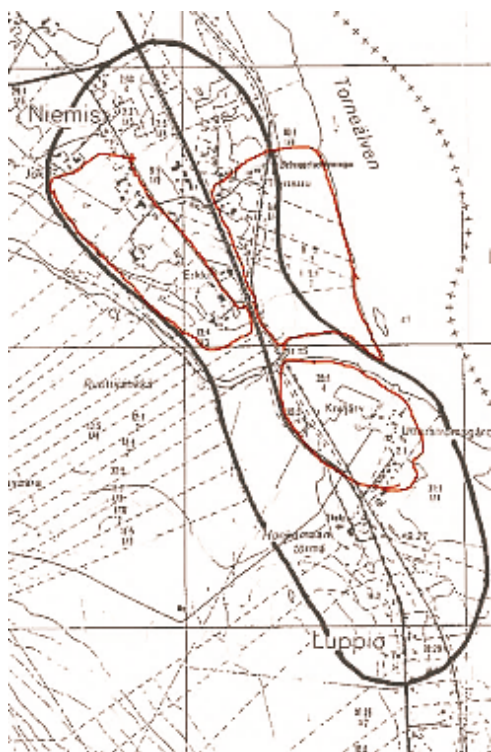
Rekommendationer.

Landskapet i Niemis- Luppio utgörs främst av större jordbruksområden. Skogsplantering eller likvärdig exploatering bör dock inte ske på de öppna jordbruksmarkerna. I Luppio finns Luppioberget med tillhörande utsiktsplats och restaurang. Närområdet utgörs av relativt orörda skogsområden där större skogsavverkning och exploatering bör undvikas. Detaljplanen reglerar här markanvändningen i området. Byggnadsbeståndet representerar flera olika sekel och arkitektoniska mönster och är en del i en samhällsutveckling där befolkningen än idag väljer att uppföra bostäder på de öppna markerna. Värna

således om den befintliga äldre bebyggelsen som tillsammans med omkringliggande åkermark bildar ett värdefullt kulturlandskap som inte bör förtätas. Med bakgrund av detta bör inte nybyggnationer placeras i närhet till äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan uppföras i anslutning till bebyggelsegrupper vid skogsbyn och andra landskapselement. Äldre gårdsgrupperingar med gårdsbyggnader bör bevaras på ursprunglig plats för att inte bryta det naturliga sammanhang som skapats. Gårdsbyggnader och övriga uthus bör således renoveras och restaureras i första hand då dessa,

tillsammans med omgivande landskap, bildar ett sammanhang som utgör en viktig del i kulturmiljön.

Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

Figur 58. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Figur 59. Äldre bostadshus med tillhörande odlingsmark

Matojärvi

Matojärvi är en jordbruksby belägen vid sjön med samma namn. Skogen är påtaglig och ständigt närvarande i detta öppna odlingslandskap.

Den utspridda och något klusterlika bebyggelsen är placerad utmed vägen och representeras av sekelskiftesgårdar, egnahemsbebyggelse samt också något enstaka modernt hus. Majoriteten av fastigheterna är idag sommarhus. I byn finns också en äldre skolbyggnad.

Kulturhistorisk värdering

Kontinuitetsvärdet i byn är kopplat till de skiftande bostadshusens ålder, från sekelskiftesgårdar till enstaka moderna bostadshus. Genom den naturliga blandningen mellan permanentbostäder och sommarhus visar Matojärvi på ett bostadssammanhang i obruten följd. Det skiftande åldersspannet på bostadshusen har också ett byggnadshistoriskt värde. Det representerar en utveckling från sekelskifteshus och egnahemsgårdar till de moderna bostäder vi känner idag. Byns äldre gårdar bär därtill på ett högt socialhistoriskt värde som visar sammanhanget mellan kreaturshållning, odlingsbar mark och gårdsplacering. Det miljöskapande värdet är knutet till de äldre gårdarna som tillsammans med sjön och den omgivande odlingsmarken bildar en vacker naturmiljö.

Matojärvi i Översiktsplanen

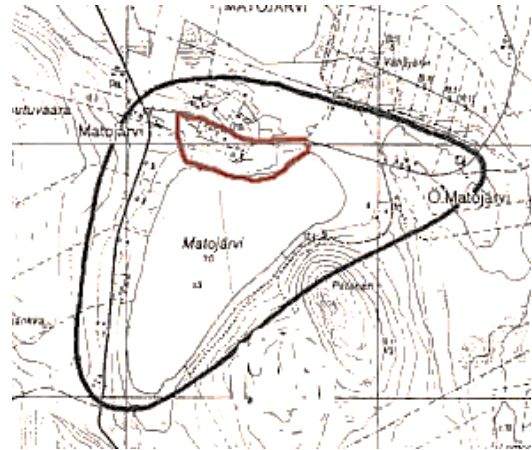
Bebyggelse prioriteras. Tillkommande bebyggelse bör anpassas till landskapsbilden och helst inordnas i befintliga bebyggelsegrupper som anknyter till skogsbyn och andra landskapselement.

Hänsyn skall tas till kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer. Hänsyn skall tas till andra näringar vid bebyggelselokalisering. Ny bebyggelse får inte lokaliseras till områden som försvårar driften inom jord- och skogsbruket.

Rekommendationer

Byggnadsbeståndet representerar främst 1900-talets bostadsbyggande och variationen av de arkitektoniska attribut som nyttjats under seklet. Med bakgrund av detta bör särskild hänsyn tas till den äldre bebyggelsens arkitektoniska element samt också gårdarnas placering i landskapet som tillsammans bildar ett värdefullt kulturlandskap som inte bör förtätas. Nybyggnationer bör därför inte placeras i närhet till äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan uppförs med fördel i anslutning till skogsbyn och andra landskapselement. Äldre gårdsgrupperingar med gårdsbyggnader bör bevaras på ursprunglig plats för att inte bryta det naturliga sammanhang som skapats. Gårdsbyggnader och övriga uthus bör således renoveras och restaureras i första hand då dessa, tillsammans med omgivande landskap, bildar ett sammanhang som utgör en viktig del i kulturmiljön. Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition.

De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

Figur 60. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Figur 61. Matojärvis äldre bebyggelse

Figur 62. Matojärvis östra strand

Niskanpää

Intill Kattilaaforsen ligger byn Niskanpää. Belägen väster om riksväg 99 flankeras den av öppna jordbruksmarker och större skogspartier.

Bebyggelsen är av blandad karaktär och ålder, från en äldre fyrbyggd gård till bostäder uppförda fram till ca 1960-talet. Majoriteten av bebyggelsen är placerad invid eller med närhet till byavägen, medan byggelsen utanför byakärnan är mer utspridd och klusterlik.

Kulturhistorisk värdering

Kontinuitetsvärdet i byn är kopplat till de skiftande bostadshusens ålder, från fyrbyggda gårdar till modernare bostadshus. Den naturliga blandningen visar därmed på ett bostadssammanhang i obruten följd.

Det skiftande åldersspannet på bostadshusen har också ett byggnadshistoriskt värde som representerar en utveckling från den kringbyggda och ålderdomligt uppförda gården till moderna bostäder av idag. De äldre gårdarna har dessutom ett högt socialhistoriskt värde som belyser en idag mycket sällsynt byggnadsplacering i vilken man levde och verkade på gården. Denna byggnadsplacering skapade förr ett naturligt sammanhang mellan gård, kreaturshållning och odlingsbar mark. Jordbruksmarken har tillsammans med den äldre bebyggelse och Kattilaaforsen ett högt miljöskapande värde.

Niskanpää i Översiktsplanen

Bebyggelse prioriteras. Tillkommande bebyggelse bör anpassas till landskapsbilden och helst inordnas i befintliga bebyggelsegrupper som anknyter till

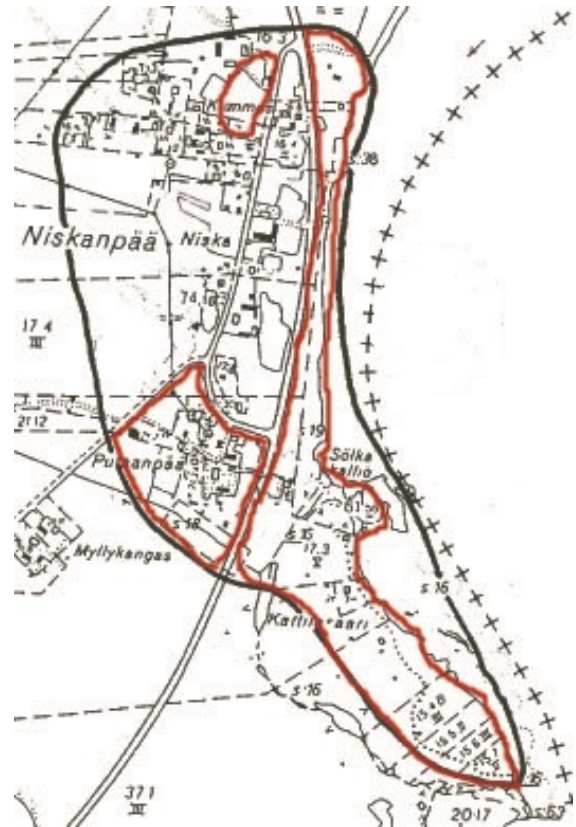
skogsbryn och andra landskapselement. Hänsyn skall tas till kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer. Hänsyn skall tas till andra näringar vid bebyggelselokalisering. Ny bebyggelse får inte lokaliseras till områden som försvårar driften inom jord- och skogsbruket.

Rekommendationer

Älvslandskapet med vackert jordbruksområde mellan Niskanpää och Korva har höga bevarandevärden som utgör riksintresseområde för naturvård- kulturmiljövård och friluftsliv. Med bakgrund av detta bör därmed skogsplanteringar eller annan form av exploateringar undvikas i området. Byggnadsbeståndet representerar flera olika sekel och arkitektoniska mönster och är en del i en naturlig samhällsutveckling – från fyrbyggda gårdar, såsom Juoksengi 16:18 till modernare bostadshus. Värna därför om den befintliga äldre bebyggelsen som tillsammans med omkringliggande åkermark bildar ett värdefullt kulturlandskap som inte bör förtätas. Nybyggnationer bör således inte placeras i närhet till äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan uppföras i anslutning till bebyggelsegrupper vid skogsbryn och andra landskapselement. Äldre gårdsgrupperingar med tillhörande gårdsbyggnader bör bevaras på ursprunglig plats för att inte bryta det naturliga sammanhang som skapats och bör heller inte förtätas. Nybyggnationer placeras därför inte i närhet till äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan uppförs i anslutning till nyare bebyggelsemönster,

skogsbryn eller andra landskapselement. Gårdsbyggnader och övriga uthus bör således renoveras och restaureras i första hand då dessa, tillsammans med omgivande landskap, bildar ett sammanhang som utgör en viktig del i kulturmiljön.

Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

Figur 63. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Figur 64. Fyrbyggd gård, Juoksengi 16:18

Figur 65. Niskanpää odlingslandskap

Olkamangi

Skogsbyn Olkamangi är den nordligaste av byarna i kommunen och grundades år 1758 av bröderna Erik och Hans Hansson.

Bebyggelsen är koncentrerad kring fyrvägs korsningen mitt i byn, men äldre bevarade gårdar finns också mot både Rova och Nätipuka. En större klusterbebyggelse återfinns även söder om fyrvägs korsningen invid väg 859.

Bebyggelsen är av blandad ålder och karaktär, från äldre gårdsfastigheter till bostadshus uppförda runt 1980.

Landskapet är öppet med ängsmark, jordbruksmark och ängslador. Byn flankeras av skog och i väster av sjön Olkamangjärvi.

Kulturhistorisk värdering

Kontinuitetsvärdet i byn är kopplat till de skiftande bostadshusens ålder, från äldre gårdar till modernare bostadshus. Även om majoriteten av bostadshusen idag nyttjas till sommarboende visar den naturliga blandningen på ett bostadssammanhang i obruten följd.

Det skiftande åldersspannet på bostadshusen har också ett byggnadshistoriskt värde. Det representerar en utveckling från äldre gårdar till de moderna bostäder vi känner idag.

Skog, ängar, lador, äldre jordbruksfastigheter och gårdsbyggnader har ett högt miljöskapande värde.

Olkamangi i Översiktsplanen

Bebyggelse prioriteras. Tillkommande bebyggelse bör anpassas till landskapsbilden och helst inordnas i befintliga bebyggelsegrupper som anknyter till skogsbyn och andra landskapselement.

Hänsyn skall tas till kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer. Hänsyn skall tas till andra näringar vid bebyggelselokalisering. Ny bebyggelse får inte lokaliseras till områden som försvårar driften inom jord- och skogsbruket.

Rekommendationer

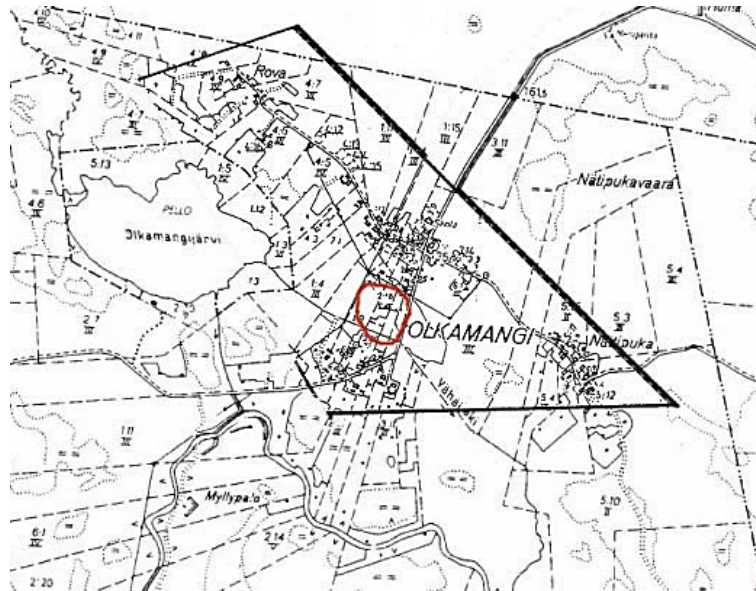
Byggnadsbeståndet representerar flera olika sekel och arkitektoniska mönster och är en del i en naturlig samhällsutveckling. Värna därför om den befintliga äldre bebyggelsen som tillsammans med omkringliggande åkermark, ängsmark och ängslador bildar ett värdefullt kulturlandskap.

Äldre gårdsgrupperingar med tillhörande gårdsbyggnader bör bevaras på ursprunglig plats för att inte bryta det naturliga sammanhang som skapats och bör heller inte förtätas. Nybyggnationer bör därför inte placeras i närhet till äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark, ängsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan bör uppföras i anslutning till nyare bebyggelsemönster, skogsbyn eller andra landskapselement.

Ängslador, gårdsbyggnader och övriga uthus bör således renoveras och restaureras i första hand då dessa, tillsammans med omgivande landskap, bildar ett sammanhang som utgör en viktig del i kulturmiljön.

Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras

utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

Figur 66. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Figur 67. Öppna landskap i Olkamangi

Pello- Neistenkangas

Jordbruksbyn Pello räknas som Tornedalens nordligaste medeltida by och har mer eller mindre växt ihop med grannbyn Neistenkangas. Älvens böjning söder om byn gör att Pello är placerats på en "udde" och många hemman har därmed älvskontakt.

Bebyggelsen har en radbykaraktär och representeras av Tornedalsgårdar, jordbruksfastigheter och egna hem med tillhörande uthus samt modernare enfamiljshus.

Ute på holmarna Haapasaari och Leipiösaari finns ängslador vilka har ett högt kulturhistoriskt värde och området mellan älven och byavägen är av riksintresse för natur- och friluftsliv.

I byn finns frisör, butiker, förskola, församlingshem etc. Pello var tidigare en gränssort med tullstation, men som idag är nedlagd i och med EU-inträdet.

I Neistenkangas är bebyggelsen, likt Pello, av blandad karaktär och ålder, uppförd utmed väg 99 samt också intill mindre uppfartsvägar från riksvägen.

Jordsbruksmarken återfinns främst utmed älvskanten och bildar därmed ett öppet och hävdadt landskap.

Kulturhistorisk värdering

Kontinuitetsvärdet i byarna är kopplat till de skiftande bostadshusens ålder, från gamla Tornedalsgårarna till modernare bostadshus. Den naturliga blandningen visar på ett bostadssammanhang i obruten följd.

Det skiftande åldersspannet på bostadshusen har också ett byggnadshistoriskt värde. Det representerar en utveckling från Tornedalsgårdar till de moderna bostäder

av idag. De äldre gårdarna har även ett högt socialhistoriskt värde genom dess placering i direkt anslutning till jordbruksmarken som förr var en förutsättning för kreaturshållning.

Den odlingsbara marken har också ett identitetsvärde som förstärker byns jordbruksprägel. Samtidigt har de öppna och hävdade markerna också ett högt miljöskapande värde.

Pello – Neistenkangas i Översiktsplanen

Tätortsområde där tillkomsten av ny bebyggelse och därtill hörande anläggningar prioriteras. Hänsyn skall tas till jordbruksnäringen vid lokalisering av ny bebyggelse. Byggnaderna bör ske på ett planmässigt sätt med hänsyn till byns storlek. Den centrala delen av Pello är detaljplanerad medan övriga området saknar byggnadsreglerade bestämmelser. En fördjupad översiktsplan eller områdesbestämmelser bör upprättas som täcker hela bebyggelseområdet.

Den centrala delen av byn omfattas av detaljplan. Huvuddelen av området är bebyggt. Planerad industrimark finns tillgänglig i sydvästra delen om den centrala byakärnan. Neistenkangas saknar detaljplan. Hela området ingår i samlad bebyggelse med normal bygglovsprövning. För de allmänna vägarna (981 och 402) gäller ett generellt byggnadsförbud på 12 meter från vägområdet. För riksväg 99 gäller ett byggnadsförbud på 30 meter. Generellt strandskydd gäller till ett avstånd av 100 meter från stränderna. Landskapsbildsskydd enligt fd 19§ Naturvårdslagen gäller även för större delen av älvens strandområde vid Pello Neistenkangas. Området mellan väg

och älv är av riksintresse för natur och friluftsliv.

Rekommendationer

Ett välbevarat skogsområde mellan Sorva och Pello innehar ca 30 boplatzvallar och 4 boplatzgropar vilka utgör ett av tre fornobjekt i kommunen. Niestenkangas är därtill upptagen i Länsstyrelsens bevarandeprogram som en by med högt kulturhistoriskt värde. Motiveringen lyder: *Neiststengkangas är ett älvnära odlingslandskap med en bevarandevärd natur- och kulturmiljö.*¹⁹ Stor hänsyn bör således tas till fornvårdsområdet och slutavverkning bör därmed undvikas. Stor hänsyn bör också tas till ängsladorna samt odlingslandskapets natur- och kulturvärden på holmarna Haapasaari och Leipiösaari som i Översiktsplanen är klassat med bevarandeklass 1 i Översiktsplanen.

Byggnadsbeståndet i byarna representerar flera olika sekel och arkitektoniska mönster och är en del i en naturlig samhällsutveckling. Värna därför om den befintliga äldre bebyggelsen som tillsammans med omkringliggande åkermark och älvdal bildar ett värdefullt kulturlandskap. Äldre gårdsgrupperingar med tillhörande gårdsbyggnader bör bevaras på ursprunglig plats för att inte bryta det naturliga sammanhang som skapats. Närliggande områden bör heller inte förtätas.

Nybyggnationer bör därmed inte placeras i närhet till äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark, ängsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan uppförs i anslutning till nyare bebyggelsemönster, skogsbryn eller andra landskapselement.

Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör

utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

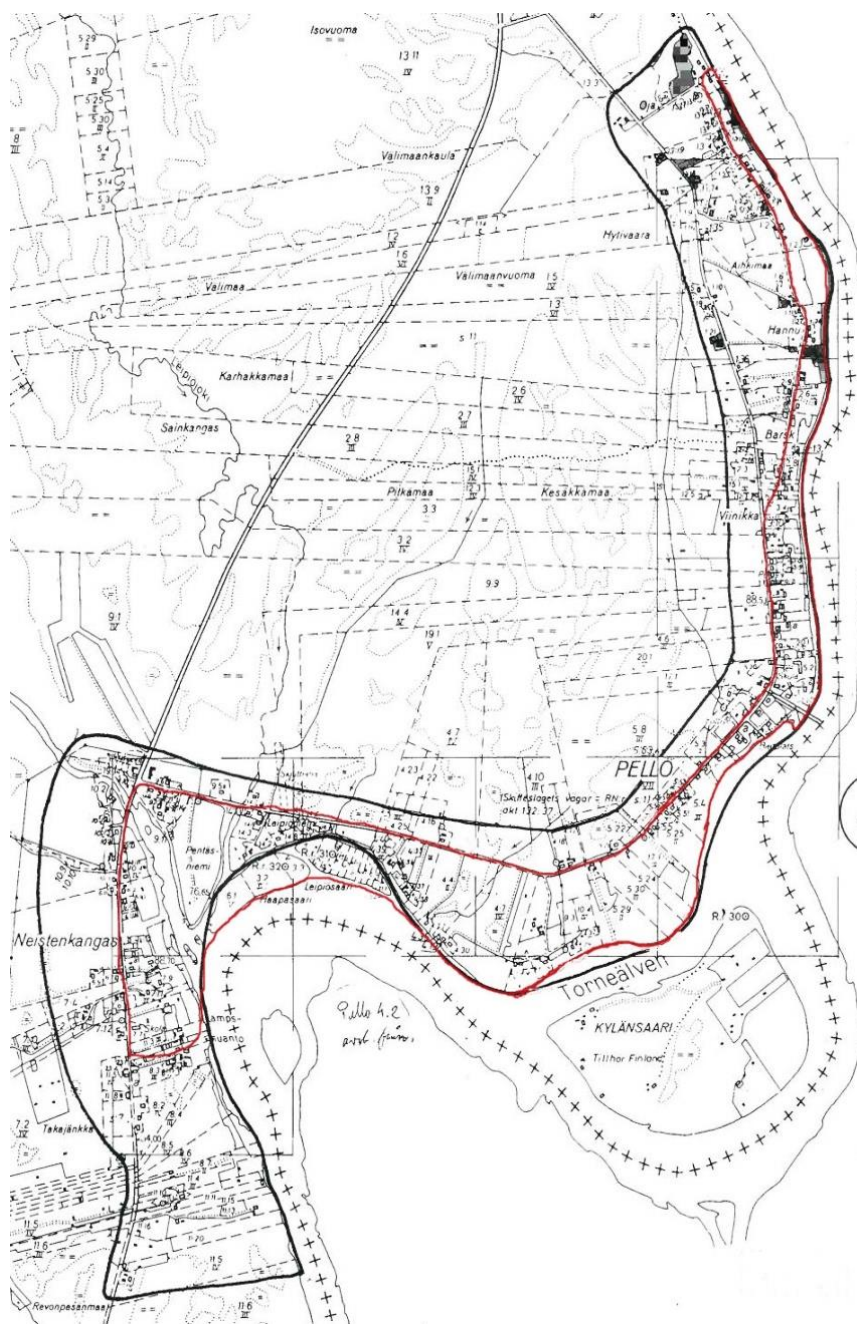

Figur 68. Neistenkangas från korsningen till Pello

Figur 69. Strandvägen Pello

¹⁹ Länsstyrelsen, Vårt hävdade Norrbotten, sid 339

Figur 70. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Puostijärvi

Liten by vid sjön med samma namn som grundades 1759. I byn har exempelvis stenyxor och fångstgropar hittats samt ett odlingsrösen från troligt 1800-tal.

Bebyggelsen som i Puostijärvi är av äldre karaktär, uppdelas upp i två områden. Den norra delen återfinns utmed väg 98 mot Överkalix, medan den södra delen – Oja, är placerad vid den nordöstra stranden av sjön.

Bebyggelsen i den norra delen av byn består endast av en handfull gårdar som intill vägen ligger insprängda i skogslandskapet, till skillnad från den södra delen där gårdarna är fler till antalet och där majoriteten har direktkontakt med sjön.

Kulturhistorisk värdering

Puostijärvis bebyggelse är av äldre karaktär och det byggnadshistoriska värdet är kopplat till de gårdar som finns representerade i byn.

Sammanhanget mellan skogen, odlingsmarken och de äldre gårdarna - vilket syns särskilt tydligt vid sjöns nordöstra del, skapar ett kulturhistoriskt värdefullt landskap.

Puostijärvi i Översiktsplanen

Bebyggelse prioriteras. Tillkommande bebyggelse bör anpassas till landskapsbilden och helst inordnas i befintliga bebyggelsegrupper som anknyter till skogsbyn och andra landskapselement. Hänsyn skall tas till kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer. Hänsyn skall tas till andra näringar vid bebyggelselokalisering. Ny bebyggelse får

inte lokaliseras till områden som försvårar driften inom jord- och skogsbruket.

Rekommendationer

Byggnadsbeståndet representerar flera olika sekel och arkitektoniska mönster. Värna därför om den befintliga äldre bebyggelsen som tillsammans med omkringliggande åkermark bildar ett värdefullt kulturlandskap.

Äldre gårdsgrupperingar med tillhörande gårdsbyggnader bör bevaras på ursprunglig plats för att inte bryta det naturliga sammanhang som skapats och bör heller inte förtätas. Nybyggnationer placeras därför inte i närhet till äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark, ängsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan uppförs i anslutning till skogsbyn eller andra landskapselement. Gårdsbyggnader och övriga uthus bör således renoveras och restaureras i första hand då dessa, tillsammans med omgivande landskap, bildar ett sammanhang som utgör en viktig del i kulturmiljön.

Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

Figur 71. Gårdsbyggnader i slutningen mot sjön Puostijärvi

Rantajärvi

Byn etablerades år 1768 och är belägen vid den södra delen av sjön Rantajärvi.

Bebyggelsen är av blandad karaktär och ålder, från äldre jordbruksfastigheter till bostäder uppförda fram till ca 1990-talet. Majoriteten av bebyggelsen finns i byakärnan och är uppförd under 1930/40-talet och fram till ca 1970, medan byns äldre fastigheter med tillhörande gårdsbyggnader återfinns främst vid den östra delen av byakärnan med skiften ut mot sjön.

I byn finns en äldre skolbyggnad, badplats, frikyrka etc. Byn bjuder också på ett antal ängslador som tillsammans med omgivande åkermark bildar ett kulturhistoriskt värdefullt landskap.

Kulturhistorisk värdering

Kontinuitetsvärdet i byn är kopplat till de skiftande bostadshusens ålder, från äldre gårdar till modernare bostadshus. Detta visar på ett bostadssammanhang i obruten följd.

Det skiftande åldersspannet på bostadshusen har också ett byggnadshistoriskt värde. Det representerar en utveckling från äldre gårdar till de moderna bostäder vi känner idag.

Sammanhanget mellan skogen, ängar, lador och äldre jordbruksfastigheter med tillhörande gårdsbyggnader skapar ett kulturhistoriskt värdefullt landskap med ett högt miljöskapande värde.

Rantajärvi i Översiktsplanen

Bebyggelse prioriteras. Tillkommande bebyggelse bör anpassas till landskapsbilden och helst inordnas i befintliga bebyggelsegrupper som anknyter till skogsbryn och andra landskapselement.

Hänsyn skall tas till kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer. Hänsyn skall tas till andra näringar vid bebyggelselokalisering. Ny bebyggelse får inte lokaliseras till områden som försvårar driften inom jord- och skogsbruket. För centrala delen av byn gäller en äldre detaljplan fastställd 1962. Generellt strandskydd råder mot Rantajärvi till 100 meters avstånd. Generellt byggnadsförbud på 12 meter från den allmänna vägen som går igenom byn. Byn berörs inte av riksintresseanspråk.

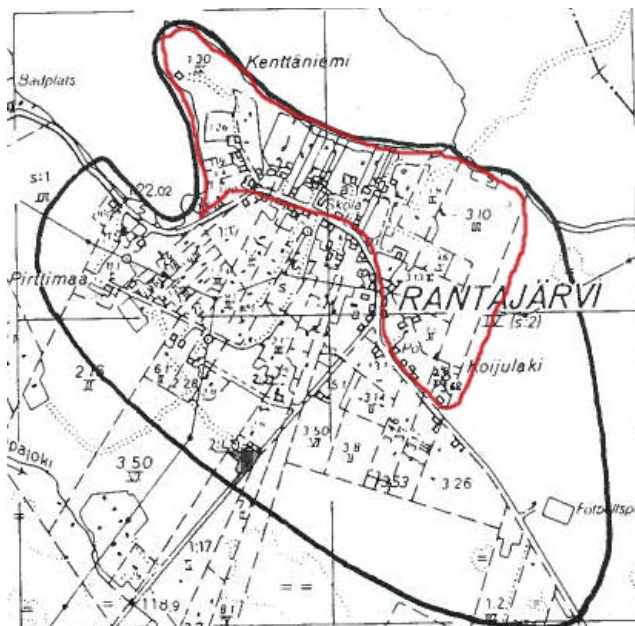
Rekommendationer

Byns ängs- och hagmark är i Översiktsplanen klassat med bevarandeklass 1. Med hänsyn till detta bör nybyggnationer inte placeras på jordbruksmark, odlingsmark, ängsmark eller på andra kulturhistoriska områden såsom kyrkans närområde eller till äldre gårdsgrupper, utan uppförs i anslutning till nyare bebyggelsemönster, skogsbryn eller andra landskapselement.

Byggnadsbeståndet representerar flera olika sekel och arkitektoniska mönster och är en del i en naturlig samhällsutveckling. Värna därför om den befintliga äldre bebyggelsen som tillsammans med skogsmark, åkermark, ängslador och sjön bildar ett värdefullt kulturlandskap. Äldre gårdsgrupperingar med tillhörande gårdsbyggnader bör därför bevaras på ursprunglig plats för att inte bryta det naturliga sammanhang som skapats och bör heller inte förtätas. Ängslador, gårdsbyggnader och övriga uthus bör således renoveras och restaureras i första hand då dessa, tillsammans med omgivande landskap, bildar ett sammanhang som utgör en viktig del i kulturmiljön.

Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där

proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

Figur 72. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Figur 73. Bebyggelse utmed byavägen i Rantajärvi

Risudden

Risudden och är en strandradby med brukad jordbruksmark utmed riksväg 99 söder om Hedenäset. Flertalet gårdar har mindre uppfartsvägar med direktanslutning till riksvägen. Byn har rötterna i medeltiden och landskapet är vackert och öppet med strandängar i nära anslutning till älven. Invid riksvägen står också två vasaittor likt ett landmärke för Risudden.

Bebyggelsen är av blandad ålder och karaktär med permanentbostäder och sommarstugor.

Byns större gårdar återfinns främst invid riksvägen medan hus från sekelskiftet 1800/1900 fram till ca 1940/1970-tal är placerade vid byavägen. I byn finns också en nedlagd butiksbyggnad invid riksvägen samt en äldre skolbyggnad.

Kulturhistorisk värdering

Kontinuitetsvärdet i byn är kopplat till de skiftande bostadshusens ålder, från äldre gårdar till modernare bostadshus från ca 1970.

Det skiftande åldersspannet på bostadshusen har också ett byggnadshistoriskt värde. Det representerar en utveckling från äldre gårdar till de moderna bostäder vi känner idag.

Jordbruksmarken samt vasaittorna förstärker byns identitetsvärde som en jordbruksby i Tornedalen. Vasaittorna har också ett mycket högt byggnadshistoriskt samt teknikhistoriskt värde.

Risudden i Översiktsplanen

Om och tillbyggnader samt nybyggnader bör lokaliseras och utformas med särskild hänsyn till kulturmiljön. Vid förändringar på befintlig bebyggelse eller vid nybyggnationer bör hänsyn tas till den lokala byggnadstraditionen vad gäller bl a materialval, färgsättning och proportioner. Områdesbestämmelser bör upprättas som ställer krav på utformning vid ny-till och ombyggnationer.

Byn saknar detaljplaner. Generellt strandskydd till 100 meter från älven. Förordnande med landskapsbildsskydd gäller i Vuolonnemi och holmen Hietanen. Generellt byggförbud gäller till 30 meter från riksväg 99. Området är av riksintresse för natur och kulturminnesvården samt friluftslivet. Riksväg 99 är en riksintresseväg. Området ligger inom samlad bebyggelse med normal bygglovsplikt.

Rekommendationer

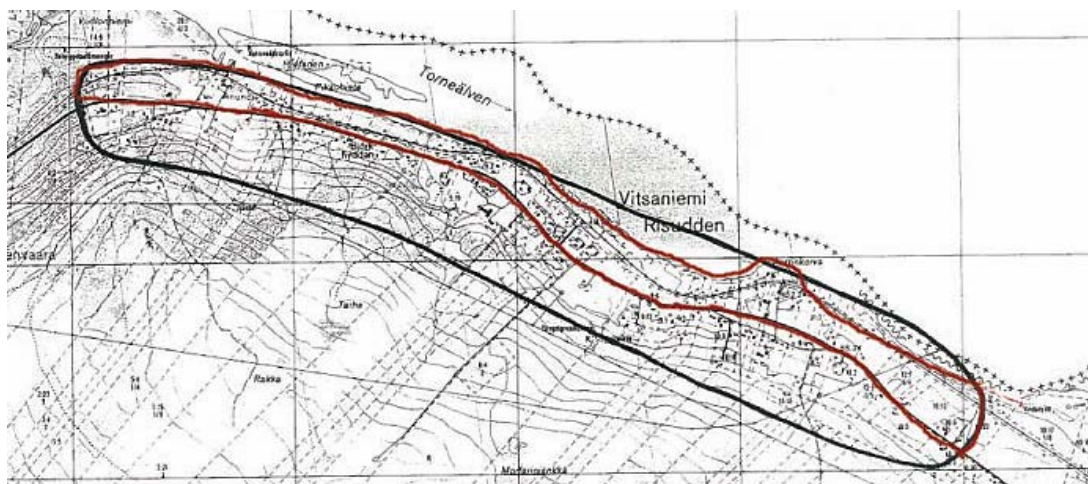
Odlingslandskapets natur- och kulturvården mellan Hedenäset och Risudden är mycket bevarandevärdt och klassat med bevarandeklass 1 i Översiktsplanen. Byn innehar ett högt kulturhistoriskt värde, främst för dess natur och landskapsbild men också för de äldre bostadshus, gårdsbyggnader och lantgårdar som finns i byn. Tillsammans med den omgivande åkermarken minner byn om en betydande kreaturshållning med tillhörande odlingslandskap. Skogsplantering eller likvärdig exploatering bör därför inte ske på jordbruksmarken. Byggnadsbeståndet representerar flera olika sekel och arkitektoniska mönster och är en del i en naturlig samhällsutveckling.

Värna därför om den befintliga äldre bebyggelsen som tillsammans med strandängar och jordbruksmark bildar ett värdefullt kulturlandskap.

Äldre gårdsgrupperingar med tillhörande gårdsbyggnader bör således bevaras på ursprunglig plats för att inte bryta det naturliga sammanhang som skapats och bör heller inte förtätas. Nybyggnationer placeras därmed inte i närhet till äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark, ängsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan uppförs i anslutning till nyare bebyggelsemönster, skogsbryn eller andra landskapselement.

Ängslador, vasaittor, gårdsbyggnader och övriga uthus bör således renoveras och restaureras i första hand då dessa, tillsammans med omgivande landskap, bildar ett sammanhang som utgör en viktig del i kulturmiljön.

Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

Figur 74. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Figur 75. Egnahemsbebyggelse invid byavägen

Figur 76. Vasaittor vid riksväg 99

Ruskola

Ruskola är en jordbruksby med bebyggelse mellan riksväg 99 och älven där norra delen växt samman med Övertorneå. Byns västra del utgörs av Ekobyn.

Intill byavägen är bebyggelsen av blandad ålder och karaktär, från Tornedalsgårdar och egnahemsbostäder till moderna enfamiljshus. Majoriteten är placerad mellan riksvägen och byavägen. Byns östra del utgörs av slättermark med ängslador. I Ekobyn samt Ruskolas norra del är bebyggelsen modern, men även här finns äldre gårdar insprängt i bebyggelsemönstret.

Med närheten till centralorten är området en tilltalande by för permanentboende.

Kulturhistorisk värdering

Kontinuitetsvärdet i byn är kopplat till de skiftande bostadshusens ålder, från äldre Tornedalsgårdar till moderna bostadshus. Den naturliga blandningen visar på ett bostadssammanhang i obruten följd. Det skiftande åldersspannet på bostadshusen har också ett byggnadshistoriskt värde. Det representerar en utveckling från äldre gårdar till de moderna bostäder vi känner idag.

Det miljöskapande värdet är, tillsammans med ett socialhistoriskt värde, koncentreras till äldre jordbrukshemman som finns representerade i byn. Dessa speglar äldre tiders levnadsmönster och skapar samtidigt ett naturligt sammanhang med intilliggande odlingsmarker som historiskt var en förutsättning för kreaturshållning. Ruskolas placering invid Övertorneå får ett identitetsvärde som tilltalande förort.

Ruskola i Översiktsplanen

Bebyggelse prioriteras. Nya bostäder bör i första hand komma till stånd inom detaljplaneområdena. Hänsyn skall tas till kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer. Hänsyn skall tas till andra näringar vid bebyggelselokalisering. Ny bebyggelse får inte lokaliseras till områden som försvårar driften inom jord- och skogsbruket.

Norra delen av byn mellan riksväg 99 och gamla landsvägen omfattas av detaljplan. Ekobyn är också ett detaljplanlagt bostadsområde. Generellt strandskydd gäller till 100 meter från älven utanför detaljplaneområdet. Generellt byggförbud gäller till 30 meter från riksväg 99 utanför detaljplaneområdet. Generellt byggförbud gäller till ett avstånd av 12 meter från Ruskolavägen (gamla landsvägen) Området ligger inom älvdalsområdet som är av riksintresse för natur-, kulturminnesvården samt friluftslivet. Riksväg 99 är en riksintresseväg. Den norra delen av byn mellan de båda allmänna vägarna ligger inom samlad bebyggelse med normal bygglovsplikt.

Rekommendationer

Odlingslandskapets natur- och kulturvärden mellan Ruskola och Kuivakangas (centralortsområdet undantaget) är mycket bevarandevärdt och klassat med bevarandeklass 1 i Översiktsplanen.

Odlingslandskapet i Ruskola söder om Ekobyn är småkuperat med tillhörande ängslador och är också mycket representativt för bygden. Skogsplantering eller annan exploatering på jordbruksmark

bör därmed ej ske då området bildar ett värdefullt kulturlandskap. Med Ruskolas närhet till Övertorneå centrum och tilltalande förort bör stor hänsyn därför tas till den äldre bebyggelsen vid nybyggnation. Med bakgrund av detta bör den förläggas med närhet till Ekobyn och Ruskolas norra del och inte i närhet till äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark, ängsmark eller på andra kulturhistoriska områden. Äldre gårdsgrupperingar med tillhörande gårdsbyggnader samt också ängslador bör bevaras på ursprunglig plats för att inte bryta det naturliga sammanhang som skapats och närmiljön bör heller inte förtätas ytterligare.

Figur 77. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Ängslador, gårdsbyggnader och övriga uthus bör således i första hand renoveras och restaureras då dessa, tillsammans med omgivande landskap, bildar ett sammanhang som utgör en viktig del i kulturmiljön.

Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

Figur 78. Bebyggelse, ängslada och odlingslandskap

Figur 79. Kulturlandskap utmed älven

Siekasjärvi

Siekasjärvi är en gammal kenttäplats som kom att uppodlas 1796.

Omgivande landskap präglas av skog, men öppnar upp sig vid sjöns sydöstra del. Här återfinns både sågverksområde och majoriteten av bebyggelsen som är av blandad ålder och karaktär- från egnahemsgårdar med tillhörande gårdsbyggnader till något modernt timmerhus.

Vid sjökanten står Siekasgården från 1796, en gård som minner om jordbruksepoken i både läge och uppbyggnad och där gårdsbyggnaderna är en betydande del av gårdstunet.

Kulturhistorisk värdering

Kontinuitetsvärdet i byn är kopplat till de skiftande bostadshusens ålder, från äldre gårdar till modernare bostadshus.

Det skiftande åldersspannet på bostadshusen har också ett byggnadshistoriskt värde. Det representerar en utveckling från äldre timrade gårdar till de moderna timmerhus vi känner idag.

Sågverksområdet besitter ett högt identitetsvärde samt ett högt teknikhistoriskt värde.

Siekasjärvi i Översiktsplanen

Bebyggelse prioriteras. Tillkommande bebyggelse bör anpassas till landskapsbilden och helst inordnas i befintliga bebyggelsegrupper som anknyter till skogsbyn och andra landskapselement. Hänsyn skall tas till andra näringar vid bebyggelselokalisering. Ett skyddsområde bör upprätthållas mellan industrin - bebyggelse. Ny bebyggelse får inte lokaliseras till områden som försvårar

driften inom jord- och skogsbruket.

Rekommendationer

Byggnadsbeståndet representerar flera olika sekel och arkitektoniska mönster och är en del i en naturlig samhällsutveckling. Värna därför om den befintliga äldre bebyggelsen som tillsammans med skogsmark, åkermark och sjön bildar ett värdefullt kulturlandskap.

Äldre gårdsgrupperingar med tillhörande gårdsbyggnader bör bevaras på ursprunglig plats för att inte bryta det naturliga sammanhang som skapats och närmiljön bör heller inte förtätas. Med bakgrund av detta bör nybyggnationer inte placeras i närhet till äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan uppförs i anslutning till skogsbyn eller andra landskapselement. Ej heller bör industrins närområde förtätas.

Gårdsbyggnader och övriga uthus bör renoveras och restaureras i första hand då dessa, tillsammans med omgivande landskap, bildar ett sammanhang som utgör en viktig del i kulturmiljön.

Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition.

De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

Figur 80. Utpekad miljö med höga kultur - historiska värden

Figur 81. Bebyggelse i Siekasjärvi

Figur 82. Industriområde

Soukolojärvi

Byn Soukolojärvi med rötter i 1600-talet är belägen väster om sjön med samma namn. Söder om byn breder öppna och vackra odlingslandskap ut sig med ängslador, strandängar och åkermark. Området utgör en viktig plats för flyttfåglar och raningsmarkerna vid sjöns utlopp har tillsammans med odlingslandskapet höga natur- och kulturvärden. Området utgör också riksintresse för kulturmiljövården. Bebyggelsen är av radbykaraktär och koncentreras till byavägen. Bebyggelsen är av blandad ålder och karaktär där äldre gårdsgrupper blandas med egnahem och yngre bebyggelse.

Kulturhistorisk värdering

Kontinuitetsvärdet i byn är kopplat till de skiftande bostadshusens ålder, från äldre gårdar till modernare bostadshus. Det skiftande åldersspannet på bostadshusen har också ett byggnadshistoriskt värde. Det representerar en utveckling från äldre timrade gårdar till de modernare bostäder vi känner idag.

Soukolojärvi i Översiktsplanen

Bebyggelse prioriteras. Tillkommande bebyggelse bör anpassas till landskapsbilden och helst inordnas i befintliga bebyggelsegrupper som anknyter till skogsbryn och andra landskapselement. Hänsyn skall tas till kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer. Hänsyn skall tas till andra näringar vid bebyggelselokalisering. Ny bebyggelse får inte lokaliseras till områden som försvårar driften inom jord- och skogsbruket. Generellt strandskydd gäller till 100 meter från Soukolojärvi och Soukolojoki. Området ingår i kulturminnesvårdens

riksintresseomåde, bevarandeklass I länsstyrelserapporten "Vårt hävdade Norrbotten".

Från den allmänna vägen som passerar igenom Soukolojärvi gäller ett generellt byggnadsfritt avstånd av 12 meter från vägområdet. Från riksväg 99 gäller 30 meter byggnadsfritt avstånd.

Rekommendationer

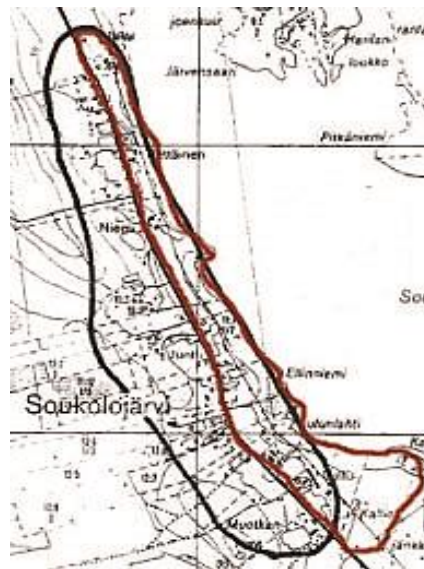
Byn utgör riksintresse för kulturmiljövården samt har bevarandeklass 1 i Översiktsplanen. Soukolojärvi är också upptagen i Länsstyrelsens bevarandeprogram som en by med högt kulturhistoriskt värde. Motiveringen lyder: *"Området kring sjön Soukolojärvi, och då speciellt de omfattande raningsmarkerna vid utloppet från sjön, har höga natur- och kulturvärden".*²⁰ Med detta sammantaget har byn höga natur- och kulturvärden. Byggnadsbeståndet representerar flera olika sekel och arkitektoniska mönster och är en del i en naturlig samhällsutveckling. Värna därför om den befintliga äldre bebyggelsen som tillsammans med skogsmark, åkermark och sjön bildar ett värdefullt kulturlandskap. Äldre gårdsgrupperingar med tillhörande gårdsbyggnader bör bevaras på ursprunglig plats för att inte bryta det naturliga sammanhang som skapats och närmiljön bör heller inte förtätas. Med bakgrund av detta bör nybyggnationer inte placeras i närhet till äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan uppförs i anslutning till skogsbryn eller andra landskapselement.

---

²⁰ Ibid, sid 342

Gårdsbyggnader och övriga uthus bör renoveras och restaureras i första hand då dessa, tillsammans med omgivande landskap, bildar ett sammanhang som utgör en viktig del i kulturmiljön. Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition.

De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

Figur 83. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Figur 84. Kulturmiljö mot sjön Soukolojärvi

Figur 85. Gårdsbyggnader och bostadshus utmed byavägen

Svanstein

Svanstein som också går under benämningen Turtola, ligger mellan sjön Kuittasjärvi och älven, belägen på den östra sidan av berget Kynsisvaara. År 1543 fanns här 9 gårdar.

Vid utgrävningar norr om Svanstein har fornlämningar i form av keramikkruka hittats vilken tros vara minst 6000 år. Fynden visar på att byn har de äldsta mänskliga spåren i Övertorneå. Byns namn kommer från de två brukspatronerna, Svanberg och Steinholtz som anlade stånghammare i byn år 1753. En vattensåg ersatte sedermera hammaren och var i bruk till 1890. Bruksområdet är idag ett fornvårdsobjekt.

Bebyggelsen söder om sjöns utlopp är placerad längs med den gamla byavägen och är av blandad ålder och karaktär, men där egnahemsbebyggelsen är något överrepresenterad. Norr om utloppet återfinns bebyggda områden främst öster om riksväg 99. Även här är bebyggelsen blandad i både ålder och karaktär.

Landskapet är vackert och utgörs av både skog och odlingsmark, strandängar, sjön Kuittasjärvi och Torneå älv. Här har skogsbruket en starkare ställning än jordbruket vilket är ovanligt i kommunen. I Svanstein finns skidbacke, kyrka, skola, sporthall, samt stuguthyrning och vandrarhem.

På Jäivaara sydsluttning finns också ett orört planområde.

Kulturhistorisk värdering

Det finns ett högt kontinuitetsvärde i byn från äldre jordbruksfastigheter och egnahemsgårdar till moderna enfamiljshus. Genom den naturliga blandningen mellan enfamiljshus och flerfamiljsbostäder visar Svanstein upp en bostadskontext i obruten

följd.

Det samhällshistoriska värdet ligger främst i Svanstein position som knypunkt i kommunens norra del där det gamla bruksområdet besitter både miljöskapande samt socialhistoriska värde.

Kyrkan besitter höga identitets- samhällshistoriska- teknikhistoriska och socialhistoriska värden och är skyddade av KML 4 kap.

Svanstein i Översiktsplanen

Tätortsområde där ny bebyggelse för bostäder, service och anläggningar prioriteras. All ny bebyggelse skall ske enligt detaljplan.

Huvuddelen av Svanstein omfattas av detaljplan. Även Pullinkiområdet väster om byn är detaljplanelagt. Byggnadsfritt avstånd på 30 meter gäller från riksväg 99 och 12 meter från länsväg 857

Ohtanajärvivägen som även utgör tillfartsväg till Pullinki. Den senare vägen avses att byggas om med en ny anslutning mot riksväg 99 norr om Kuittasjoki.

Området utgör riksintresseområde för natur, friluftsliv och kultur. Generellt strandskydd gäller till 100 meter från Kuittasjärvi, Kuittasjoki och Torneälven.

Områden kring Svanstein omfattas även av landskapsbildsskydd enligt fd 19 § naturvårdslagen. Fornlämningar och området kring fornlämningarna är skyddade enligt Kulturminneslagen.

Rekommendationer

Svanstein har många bevarandevärda området. Odlingslandskapet i norra Svanstein ner mot Kuittasjärvi är vackert och här finns också lämningar efter stenåldersboplatser. Området mellan

Svanstein och Juoksengi utgör också riksintresseområdet för naturvård- kulturmiljövård och friluftsliv och innehar ett högt bevarandevärde. Älvsträckan mellan Svanstein och Potila klassas samtidigt med bevarandeklass II i Översiktsplanen, undantaget de området med bevarandeklass I.

I byn finns Svansteins bruk som är ett av tre fornvårdsobjekt i kommunen vilket bör tillskrivas stor hänsyn. Med bakgrund av detta bör skogsplantering eller annan exploatering på jordbruksmark ej ske då området är värdefullt ut kulturarvsperspektiv.

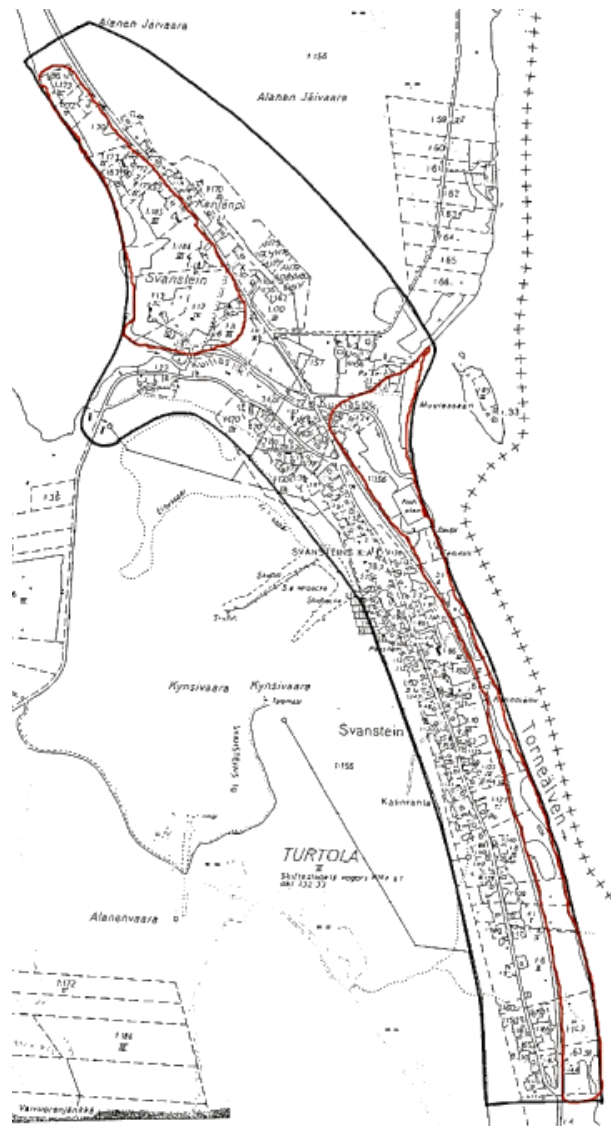
Byggnadsbeståndet representerar flera olika sekel och arkitektoniska mönster och är en del i en naturlig samhällsutveckling. Värna därför om den befintliga äldre bebyggelsen som tillsammans med skogen, åkermarken, strandängarna, sjön och älven bildar ett värdefullt kulturlandskap. Äldre gårdsgrupperingar med tillhörande gårdsbyggnader bör bevaras på ursprunglig plats för att inte bryta det naturliga sammanhang som skapats och närmiljön

bör heller inte förtätas. Med bakgrund av detta bör nybyggnationer inte placeras i närhet till äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan uppföras på detaljplanerat område. Nybyggnation vid skidbacken bör ske på den västra sidan av Rantajärvivägen för att minska risken för förtätning vid älvsfåran.

Gårdsbyggnader och övriga uthus bör renoveras och restaureras i första hand då dessa, tillsammans med omgivande landskap, bildar ett sammanhang som utgör en viktig del i kulturmiljön. Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

Figur 86. Kyrkan i Svanstein

Figur 87. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Figur 88. Svansteins norra del med utsikt över Kuittasjärvi

Ylinenjärvi

Ylinenjärvi grundades 1758. Byn ligger vackert belägen på nordöstra sidan av sjön med samma namn och är omgiven av stora slåtterytor, en viktig basnäring för byns existens.

Bebyggelsen utgörs främst av egnahemsgårdar med tillhörande gårdsbyggnader samt också ett mindre antal nyare fastigheter.

Kulturhistorisk värdering

Kontinuitetsvärdet i byn är kopplat till de skiftande bostadshusens ålder, från äldre gårdar till modernare bostadshus.

Bostadshuset har alla ett byggnadshistoriskt värde och representerar utvecklingen från äldre bostadshus till moderna enfamiljsvillor.

Det miljöskapande värdet tillskrivs de äldre gårdarna med omgivande slåtterytor och intilliggande sjö.

Ylinenjärvi i Översiktsplanen

Bebyggelse prioriteras. Tillkommande bebyggelse bör anpassas till landskapsbilden och helst inordnas i befintliga bebyggelsegrupper som anknyter till skogsbyn och andra landskapselement. Hänsyn skall tas till kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer. Hänsyn skall tas till andra näringar vid bebyggelselokalisering. Ny bebyggelse får inte lokaliseras till områden som försvårar driften inom jord- och skogsbruket.

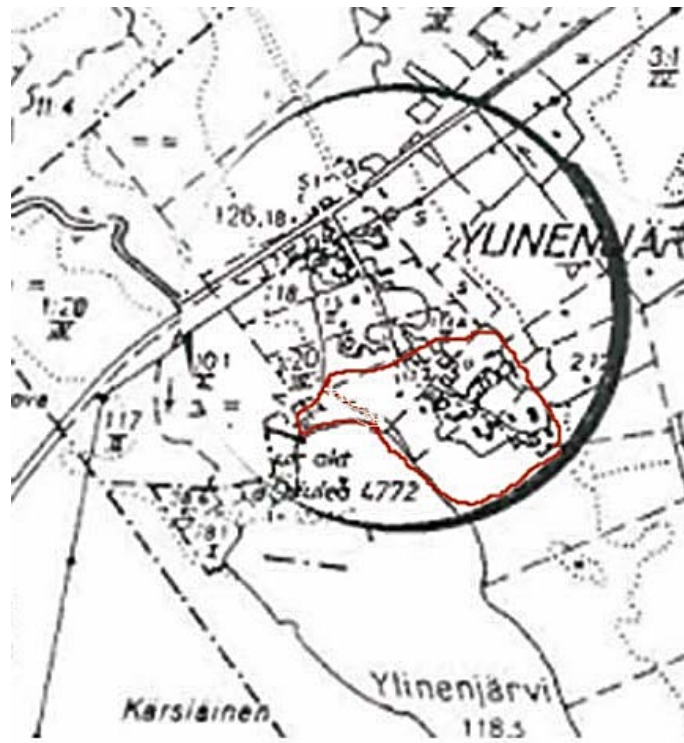
Rekommendationer

Byggnadsbeståndet representerar flera olika sekel och arkitektoniska mönster och är en del i en naturlig samhällsutveckling. Värna därför om den befintliga äldre bebyggelsen som tillsammans med slätterängarna och sjön bildar ett värdefullt kulturlandskap.

Äldre gårdsgrupperingar med tillhörande gårdsbyggnader bör därför bevaras på ursprunglig plats för att inte bryta det naturliga sammanhang som skapats och bör heller inte förtätas. Nybyggnationer placeras därför inte i närhet till äldre gårdsgrupper, jordbruksmark, odlingsmark, ängsmark eller på andra kulturhistoriska områden utan uppförs i anslutning till nyare byggnader, skogsbyn eller andra landskapselement.

Gårdsbyggnader och övriga uthus bör således renoveras och restaureras i första hand då dessa, tillsammans med omgivande landskap, bildar ett sammanhang som utgör en viktig del i kulturmiljön.

Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil kopplad till den aktuella fastighetens karaktär och områdets lokala byggtradition.

Figur 89. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

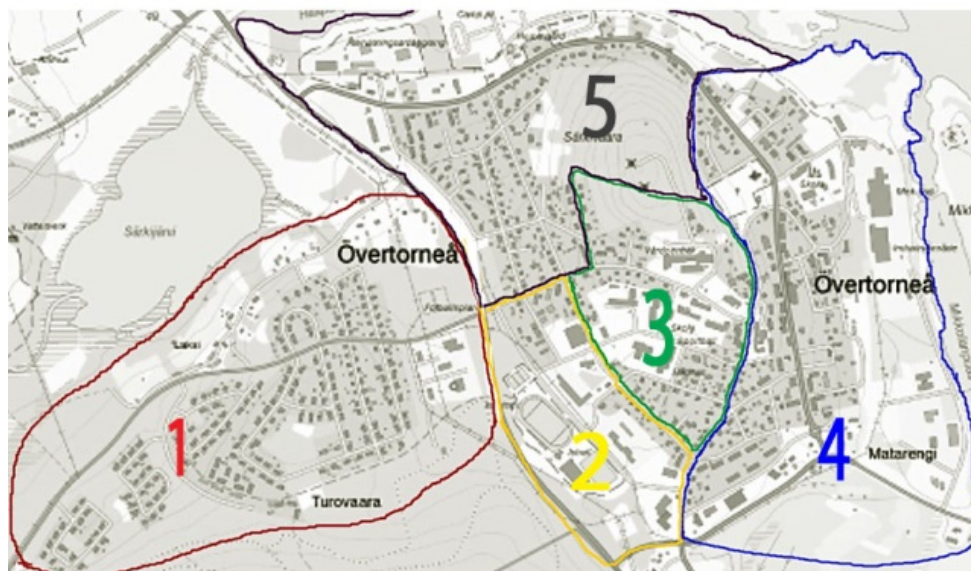

Figur 90. Bebyggelse i Ylinenjärvi

Övertorneå - Matarengi

Övertorneå, tidigare Matarengi, är kommuncentra placerad vid Särkivaara:s sluttning. Efter att Särkilax kapell förts bort av vårfloden i början av 1600-talet uppfördes den nya kyrkan vid Särkivaaras sluttning. Vid denna tid fanns bara ett fåtal gårdar belägna vid berget. År 1809 var Matarengi fortfarande en liten by med bara 96 invånare.

När så järnvägen kom år 1914-1915 blev samhället ändstation och Matarengi byttes mot namnet Övertorneå. Med järnvägen blev området ett handelscentrum och samhället expanderade under 1930-60 talet. Efter kommunreformen 1967 har Övertorneå ytterligare stärkt sin ställning som kommuncentra.

Figur 91. Områdesuppdelning av Övertorneå centrum

Område 1 - Turovaara

Turovaara är belägen vid västra delen av Övertorneå centrum och består av ett mindre industriområde i öst, vilket sedan följas av villakvarter.

På området finns både enfamiljshus samt flerfamiljshus, då främst på Aspvägen. Bebyggelsen är blandad med både äldre gårdsfastigheter, ett större antal egnahemsgårdar samt bebyggelse från 1970/80 tal. Majoriteten av den yngre bebyggelsen återfinns i Turovaaras västra

sidan.

På Haapakylä 16:2 finns Laksi gård. Nuvarande mangårdsbyggnad uppfördes under senare delen av 1870-talet med en parstuga/gårdshus från 1800-talets första hälft. Huset är placerat med gaveln mot Särkijärvi och kan vara ett äldsta husen i trakten. På gården finns även ett antal äldre gårdsbyggnader.

Område 2 - Sydvästra centrumdelen

I den sydvästra centrumdelen återfinns ett antal samhällsinrättningar såsom idrottsplats, hotell, dagcentra, förskoleverksamhet etc.

Bebyggelse är av äldre karaktär med ett stort antal egnahem med tillhörande gårdsbyggnader. Krookskavägen som löper genom området har fått sitt namn efter kronolänsman Carl August Krook som i början av 1800-talet bodde på Särkivaaras västsluttning i en parstuga invid vägen, den byaväg som sedermera kom att uppkallas efter familjen.

Område 3 - Särkivaara södra

Området söder om berget Särkivaara finns vårdcentralen som uppfördes under 1960-talet. På samma plats har tidigare stått ett sanatorium från 1920-talet. Här finns också det moderna biblioteket, Centralskolan som tillsammans med idrottsbyggnaderna uppfördes under 1940 och 50-talet samt andra samhällsinrättningar. I området finns också länsmansgården som inrymde kommunförvaltningen innan det nya kommunalhuset stod färdigt på skolbacken år 1976.

Krookskavägen går genom Område 3 och har i likhet med område 2 en blandad bebyggelse av äldre karaktär. Egnahemsbebyggelsen har på många gårdar fortfarande ursprungliga gårdsbyggnader intakta. Dock förekommer också nyare bostadshus från ca 1960-tal. Värt att nämna är två enfamiljshus nordöst om vårdcentralen som uppförts med en friare arkitektur (Matarengi 10:32 samt 44:1).

Område 4 - Östra centrumdelen

Inom område 4 inryms Övertorneås affärsgata samt ett stort antal olika samhällsinrättningar och bostadskomplex. Bebyggelsen är blandad med ett antal äldre gårdar såsom de två Torneusgårdarna; på Matarengivägen 28(Matarengi 6:15) samt på Stationsvägen 6 (Matarengi 15:5). Byggnaderna skyddas av q1 och q2 medan marken är kulturresevat och skyddas av Q och q enl. detaljplan från 2001-07-16.

I område 4 återfinns också "Hettagården", Matarengi 28:1, samt "Jägmästarvillan" Matarengi 11:17, en byggnad ritad i en nationalromantisk stil av den kände arkitekten Torben Grut.

Enfamiljshuset, uppförda mellan sekelskiftet 1900 och ca 1960, återfinns i hela området, medan majoriteten av flerfamiljshuset placerats i den södra delen.

1914 kom järnvägen till Övertorneå och idag finns fortfarande stationsbyggnader med tillhörande magasin kvar i områdets östra del. En av dessa är stationsbyggnaden i Matarengi uppförd i en stil som är representativ för stationsbyggnader uppförda under 1900-talets början. Idag är fastigheten ombyggd till flerfamiljshus.

Utmed Matarengivägen finns två av Övertorneås karaktärsbyggnader - Biografen Röda Kvarn som uppfördes år 1915 samt Hotell Matarengi uppförd under 1930-talet. Röda Kvarn kom under åren att tjänat som teater-dans-samlings- och soarélokal men också som militärsjukhus. År 1936 byggdes ladan om till en modern bio. Nuvarande exteriöra utseende med grund i 1930-talets färgsättning fick Röda Kvarn vid 1994 års restaurering. Hotell Matarengi uppfördes i funktionalistisk stil med slätt tak och enkel fasad och är under åren utbyggd.

Efter att Särkilax kapell tagits av ismassorna uppfördes en ny kyrka vid foten av berget Särkivaaras, idag centralt placerad invid Matarengivägen. Korskyrkan i trä renoverades sedan på 1730-talet. Intill kyrkan finns också en fristående klockstapel i trä med botteniska arkitekturdrag vilken uppfördes år 1763. Kyrkan skyddas av KML 4 kap.

På folkhögskolans område finns biblioteksbyggnaden (Matarengi 40:3) som skyddas av Q, q, q1 och q2 enl. detaljplan från 2001-07-16. Kvarteret Rektorn skyddas av q2 enl. detaljplan från 2001-07-16.

Område 5 – Norra centrumdelen

Norra centrumdelen innefattar berget Särkivaara med tillhörande utsiktsplats, industritomter vid den nordvästra delen av området samt enfamiljshus av blandad karaktär och ålder. I området återfinns också den gamla prästgården, Matarengi Prästgård 1:2, uppförd 1852 norr om kyrkan. Idag är byggnaden en del av campingområdet i Övertorneå. Prästgården innehar skydd q1 enl. detaljplan från 2004-07-28.

Även genom område 5 går Krookskavägen vilket, i likhet med område 2 och 3, har en blandad bebyggelse med egnahemsbebyggelse samt äldre gårdsmiljöer. Nämnas kan den gamla skogstjänstebostaden "Wikmanska"huset, Matarengi 53:20. Här finns också yngre bebyggelse vilket exempelvis återfinns utmed Montellvägen.

Figur 92. Utpekad miljö med höga kulturhistoriska värden

Figur 93. Hettagården, Matarengi 28:1

Figur 94. Bebyggelse utmed Alvågen

*Figur 95. Prästgården, Matarengi
Prästgård 1:2*

Figur 96. Tornéusgården, Matarengi 6:15

Figur 97. Hotell Matarengi

*Figur 98. Bostadshus med fri arkitektur,
Matarengi 44:1*

Figur 99. Bebyggelse utmed Krookskavägen

Figur 100. Bebyggelse utmed Matarengivägen

Kulturhistorisk värdering

Med älven och det öppna ängslandskapet i omedelbar närhet till samhällskärnan är Övertorneå centrum en vacker pärla med många kulturhistoriska värden.

Kontinuitetsvärdet är mycket högt, från äldre jordbruksfastigheter och Tornedalsgårdar till moderna enfamiljshus. Genom den naturliga blandningen mellan enfamiljshus och flerfamiljsbostäder visar Övertorneå upp en bostadskontext i obruten följd.

De två Torneusgårdarna, Prästgården, stationshuset samt också Jägmästarvilla och Wikmanska huset bär alla på stora socialhistoriska och byggnadshistoriska värden genom dess arkitektur och historiska förankring. Detsamma gäller kyrkan som dessutom bär ett mycket högt identitets- och samhällshistoriskt värde.

Genom kyrkan blev Övertorneå en viktig kyrko- och mötesplats vilket så småningom kom att mynna ut i en position som centralort för hela kommunen. Kyrkan och klocktornet besitter också ett teknikhistoriskt värde då klocktornet är uppförd i typisk bottnisk stil, en stilform med rötter i Österbotten. Stilen introducerades i norra Sverige av Hans Biskop under 1720-talet och består i stora drag av tre ovanpåliggande kuber med en spira alternativt lökkupol på toppen. Samhällsinstitutionerna bär alla på samhällshistoriska likväl som byggnadshistoriska värden. Alla är de "barn av sin tid" och uppvisar arkitekturelement kopplade till ideal och stil.

Det miljöskapande värdet koncentreras till det öppna omgivande landskapet som tillsammans med äldre fastigheter och Tornedalsgårdar skapar en vacker landskapsbild.

Övertorneå och Turovaara i Översiktsplanen

Bebyggelse prioriteras. Nya fritidshus bör dock ej tillåtas inom centralortsområdet, eftersom dessa kan utgöra ett hinder för centralortens framtida expansionsmöjlighet. All ny bebyggelse skall ske enligt detaljplan. Ny enstaka bebyggelse utanför detaljplan kan inte accepteras eftersom marken erfordras för centralortsinvånarnas närrecreation jämte framtida planmässiga bebyggelseutveckling.

En fördjupad översiktsplan finns upprättad över centralortsområdet. Denna plan skall gälla även fortsättningsvis. Huvuddelen av tätortsområdet omfattas av detaljplan. Strandskyddsbestämmelser, riksintresseområden, byggnadsförbud intill vägar gäller generellt inom tätortsområdet men dessa förordnanden får underordna sig detaljplanens anvisade mark- och vattenanvändning. En fördjupad översiktsplan finns upprättad över centralortsområdet.

Rekommendationer

Övertorneå/Matarengi är upptagen i Övertorneås kulturmiljöprogram med bevarandeklass 1 samt i Länsstyrelsens bevarandeprogram som ett område med högt kulturhistoriskt värde. Motiveringen lyder: "Övertorneåområdet representerar ett storslaget landskap med flera av de natur- och kulturmiljöer vilka är unika för Tornedalen".²¹

Området bjuder på ett antal välbevarade äldre gårdsmiljöer insprängda i den modernare bebyggelsen, egnahem med tillhörande gårdsbyggnader samt ett antal Tornedalsgårdar som är värdiga representanter för arkitekturen. Äldre gårdsgrupperingar samt egnahem med

²¹ Ibid, sid 342

tillhörande gårdsbyggnader bör därför bevaras på ursprunglig plats. Gårdsbyggnader och övriga uthus bör i första hand renoveras och restaureras då dessa, tillsammans med omgivande gårdsbild bildar ett sammanhang som utgör en viktig del av den historiska kulturmiljön. Gårdsgrupperingar i utkanten av Övertorneå med friare placering bör heller inte förtätas. Det finns gårdar där den friare arkitekturen spelat en avgörande roll för byggnadens utformning, främst åsyftas de två enfamiljshusen nordöst om vårdcentralen (Matarengi 10:32 samt 44:1). Det finns också byggnader där välbevarade dekorelement från mitten av 1900-talet fortfarande pryder fasaden. Ett exempel är fastigheten Matarengi 11:6, utmed Bangårdsvägen där balkonracket mjukar upp byggnadens strama arkitektoniska stil. Med bakgrund av detta bör arkitektoniska detaljer vårdas och behållas så långt som möjligt.

Nybyggnader bör uppföras i anslutning till nyare villabebyggelse och detaljplanerat område, inte i närheten av kulturhistoriska områden och byggnader. Ombyggnad, såväl som tillbyggnad bör utföras med stor hänsyn till de arkitektoniska attributen kopplad till både fastighet och lokal byggtradition. De byggnader som förvanskats och tilläggsisolerats på ett sätt där proportionerna gått förlorad kan förändras utan att kulturhistoriska värden hotas genom att använda rätt material, färg och arkitektoniska stil.

Figur 101. Arkitektoniska detaljer på balkongracket, Matarengi 11:6

REFERENSER

Länsstyrelsen Norrbotten, 2008. Modernismen i vardagen. En studie av modern bebyggelse i fyra norrbottniska kommuncentra utförd inom ramen för ”Det moderna samhällets kulturarv”

Länsstyrelsen i Norrbotten, 1998. Norrbottens synliga historia. Norrbottens kulturmiljöprogram del 2. Band 2.

Lars-Gunnar Boman, 1987. Kulturhistorisk bebyggelseinventering av Övertorneå centralort

Kaj och Margareta Bergman, 1981-1991 – Nordens Nildal. Kulturhistorisk utredning med underlag till kulturminnesvårdsprogram för Övertorneå kommun

Länsstyrelsen Norrbotten, 1993. Vårt hävdade Norrbotten. Program för bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden i Norrbottens län

Övertorneå kommun, 2014. Kommuntäckande översiktsplan

Länsstyrelsen Norrbotten. Norrbottens kulturmiljöprogram 2010-2020

Sven Heikkilä, 1999. Tornedalsens historia IV. Mitt i Tornedalen

Agneta Engström, 1998, Kannusjärvi. Övertorneå socken och kommun. Bebyggelseinventering.

Piteå Kommun, årtal okänt. Husera, kulturmiljöer i Piteå.

Stefan Höglin, 1998. Agrarhistorisk landskapsanalys över Norrbottens län

Cecilia Björk m.fl, 2009. Så byggdes villan.

Svensk villaarkitektur från 1890 till 2010

Petter Antti , 2017, Särkilax och kyrkan som försvann

BILDFÖRTECKNING

Bildnr	Accessionsnummer	Beskrivning	Fotograf	År
1	2017_065_001	Haapakylä äng	Erica Duvensjö	2017
2	1997:24	Nybygge	DahlbäckSLansjär	
3	1995:730	Utsikt	Okänd	
4	2017_065_002	Nordsvensk gårdstyp Kokivukylä 12:2	Erica Duvensjö	2017
5	2017_065_003	Portlider Matarengi 68:19	Jennie Björklund	2017
6	2017_065_004	Vasaattor Risudden	Erica Duvensjö	2017
7	2017_065_005	Gårdsbyggnader Kuivakangas 37:6	Erica Duvensjö	2017
8	2017_065_006	Tornedalsgårds Matarengi 28:1	Erica Duvensjö	2017
9	2017_065_007	Tornedalsgård Matarengi 61:9	Erica Duvensjö	2017
10	2017_065_008	Fönsterbyte Juoksengi 17:4	Erica Duvensjö	2017
11	2017_065_009	Parstuga Matojärvi 5:1	Erica Duvensjö	2017
12	2017_065_010	Funktionalism Kuivakangas 20:12	Erica Duvensjö	2017
13	2017_065_011	Funktionalistism Kuivakangas 26:12	Erica Duvensjö	2017
14	2017_065_012	Egnahem med källargarage	Erica Duvensjö	2017
15	2017_065_013	Egnahemsbebyggelse, Tuorvaara	Erica Duvensjö	2017
16	2017_065_014	Egnahemsbostad Soulokojärvi	Erica Duvensjö	2017
17	2017_065_015	Takfotslist Kuivakangas 27:6	Erica Duvensjö	2017
18	2017_065_016	Gårdsbyggnad Matarengi 7:5	Erica Duvensjö	2017
19	2017_065_017	1950-talsarkitektur Turovaara	Erica Duvensjö	2017
20	2017_065_018	1960-talsarkitektur Krookskavägen	Erica Duvensjö	2017
21	2017_065_019	1960-talsarkitektur	Erica Duvensjö	2017
22	2017_065_020	Gårdsbyggnad Övertorneå	Erica Duvensjö	2017
23	2017_065_021	Hässjat hö	Erica Duvensjö	2017
25	2017_065_022	Byggnader vid Peltovaara	Erica Duvensjö	2017
27	2017_065_023	Ängslador och odlingslandskap	Erica Duvensjö	2017
29	2017_065_024	Puostijärvis södra utlopp	Erica Duvensjö	2017
31	2017_065_025	Mangårdsbyggnad, Haapakylä 4:4	Erica Duvensjö	2017
32	2017_065_026	Haapakylä byaväg	Erica Duvensjö	2017
34	2017_065_027	Hietaniemi kyrka	Erica Duvensjö	2017
35	2017_065_028	Enfamiljshus Hedenäset	Erica Duvensjö	2017

36	2017_065_029	Gårdsmiljö, Koivukylä 6:26	Erica Duvensjö	2017
38	2017_065_030	Hirvijärvi byaväg	Erica Duvensjö	2017
39	2017_065_031	Juoksengi 7:17	Erica Duvensjö	2017
41	2017_065_032	Juoksengi	Erica Duvensjö	2017
42	2017_065_033	Juoksengi kyrka	Erica Duvensjö	2017
44	2017_065_034	Gårdsbyggnader intill Jänkisjärvivägen	Erica Duvensjö	2017
45	2017_065_035	Gårdsmiljö på åschrönet	Erica Duvensjö	2017
47	2017_065_036	Korva kulturlandskap	Erica Duvensjö	2017
49	2017_065_037	Gårdsmiljö N Kuivakangas	Erica Duvensjö	2017
50	2017_065_038	Ängslada Ö Kuivakangas	Erica Duvensjö	2017
51	2017_065_039	Gårdar i Pokkijärvi	Erica Duvensjö	2017
53	2017_065_040	Bebyggelse vid ån i Kukasjärvi	Erica Duvensjö	2017
54	2017_065_041	Västra sidan av Kukasjärvi	Erica Duvensjö	2017
56	2017_065_042	Egnahemsbeb, odlingsmark, ängslada	Erica Duvensjö	2017
57	2017_065_043	Koutojärvi gamla skola	Erica Duvensjö	2017
59	2017_065_044	Äldre bostadshus odlingsmark	Erica Duvensjö	2017
61	2017_065_045	Matojärvis äldre bebyggelse	Erica Duvensjö	2017
62	2017_065_046	Matojärvis östra strand	Erica Duvensjö	2017
64	2017_065_047	Fyrbyggd gård Juoksengi 16:18	Jennie Björklund	2017
65	2017_065_048	Niskanpää odlingslandskap	Jennie Björklund	2017
67	2017_065_049	Öppna landskap i Olkamangi	Erica Duvensjö	2017
68	2017_065_050	Neistenkangas vid Pellokorsningen	Erica Duvensjö	2017
69	2017_065_051	Strandvägen Pello	Erica Duvensjö	2017
71	2017_065_052	Gårdsbyggnader mot Puostijärvi	Erica Duvensjö	2017
73	2017_065_053	Bebyggelse byavägen i Rantajärvi	Erica Duvensjö	2017
75	2017_065_054	Egnahemsbebyggelse invid byavägen	Erica Duvensjö	2017
76	2017_065_055	Vasaattor invid riksväg 99	Erica Duvensjö	2017
78	2017_065_056	Bebyggelse, ängslada, odlingslandskap	Erica Duvensjö	2017
79	2017_065_057	Kulturlandskap utmed älven	Erica Duvensjö	2017
81	2017_065_058	Bebyggelse i Siekasjärvi	Erica Duvensjö	2017
82	2017_065_059	Industriområde	Erica Duvensjö	2017
84	2017_065_060	Kulturmiljö ner mot sjön Soukolojärvi	Erica Duvensjö	2017
85	2017_065_061	Gårdsbyggnader och bostadshus	Erica Duvensjö	2017

86	2017_065_062	Kyrkan i Svanstein	Erica Duvensjö	2017
88	2017_065_063	Svansteins utsikt över Kuittasjärvi	Erica Duvensjö	2017
90	2017_065_064	Bebyggelse i Ylinenjärvi	Erica Duvensjö	2017
93	2017_065_065	Hettagården, Matarengi 28:1	Erica Duvensjö	2017
94	2017_065_066	Bebyggelse utmed Alvägen	Erica Duvensjö	2017
95	2017_065_067	Prästgården, Matarengi Prästgård 1:2	Erica Duvensjö	2017
96	2017_065_068	Tornéusgården, Matarengi 6:15	Erica Duvensjö	2017
97	2017_065_069	Hotell Matarengi	Erica Duvensjö	2017
98	2017_065_070	Bostadshus Matarengi 44:1	Erica Duvensjö	2017
99	2017_065_071	Bebyggelse utmed Krookskavägen	Erica Duvensjö	2017
100	2017_065_072	Bebyggelse utmed Matarengivägen	Erica Duvensjö	2017
101	2017_065_073	Arkitektoniska detaljer, Matarengi 11:6	Erica Duvensjö	2017

Norrbottnens
museum

Norrbottnens museum

Box 266, 971 08 Luleå Storgatan 2

Tel 0920-24 35 02

norrbottnens.museum@norrbotten.se

www.norrbottnensmuseum.se